

Trenger Sjtokman Norge eller Norge Sjtokman?

**En diskursanalyse av petroleumsressurser i
nordområdene**

Haakon N. Weisser-Svendsen

*Masteroppgave i statsvitenskap
Det samfunnsvitenskapelige fakultet
Universitetet i Tromsø
Høsten 2007*

Trenger Sjøtømmer Norge eller Norge Sjøtømmer?

**En diskursanalyse av petroleumsressurser i
nordområdene**

Haakon N. Weisser-Svendsen

*Masteroppgave i statsvitenskap
Det samfunnsvitenskapelige fakultet
Universitetet i Tromsø
Høsten 2007*

Forord

Etter å ha tatt mitt første år på mastergraden i Tromsø var jeg på ett semesters utveksling til Humboldt Universitetet i Berlin. Da jeg returnerte til Norge for å begynne på masteroppgaven gikk det trått en lang stund. Etter å ha forkastet min første skisse begynte tankene å spinne rundt det som er blitt til denne oppgaven. Veien hit har vært interessant og lærerik.

Vi hadde en særdeles bra gjeng på grunn- og mellomfag Statsvitenskap på Blindern. Det var også hyggelig å begynne på mastergraden i Tromsø.

Jeg vil takke mor og far for god hjelp underveis i studiene og for lån av hytta til skrivingen nå i høst. Takk til Kristian som har vært et godt forbilde når det gjelder studieprogresjon og sine rutiner tips når det gikk trått. Mange takk til Thomas og Hilde som har vært til en utrolig god hjelp med korrekturlesing og teknisk bistand i slutfasen. Uten dem ville jeg ikke blitt ferdig nå i høst. En stor takk til Christian som i en travel hverdag har tatt seg tid til å komme med gode faglige innspill. Til slutt en ekstra takk til min veileder, Stuart Robinson, som har gitt grundige og faglig nyttige tilbakemeldinger underveis. I tillegg har han lest og kommentert oppgaven til tross for mine knappe tidsfrister nå mot slutten.

Oslo, november 2007

Haakon N. Weisser-Svendsen

Innhold

1.0 INNLEDNING	3
1.1 SJTOKMAN OG RESSURSER I NORDOMRÅDENE	4
1.2 FORMÅLET MED OPPGAVEN	8
1.3 HVORFOR DISKURSANALYSE?	8
1.4 METODE	10
1.5 OPPGAVENS DISPOSISJON	11
2.0 TEORI	13
2.1 CASE-STUDIER	13
2.2 DISKURSANALYSE	14
2.2.1 Introduksjon til diskursanalyse	15
2.2.2 Hva er diskurs?	16
2.2.3 Sosialkonstruktivisme	18
2.2.4 Samfunnsorientert diskursanalyse	19
2.2.5 Forskerens rolle	21
2.2.6 Representasjoner	22
2.2.7 Diskursorden	22
2.2.8 Intertekstualitet og interdiskursivitet	23
2.2.9 Story lines	24
2.2.10 Diskurser og makt	25
2.2.11 Avgrensning av diskursen og representasjoner	26
2.3 BEGREPSDEFINISJON	27
2.4 FRA TEORI TIL EMPIRI	28
2.4.1 Norske nordområder og Sjtokman	28
3.0 SJTOKMAN OG NORDOMRÅDENE	31
3.1 NORGE OG NORDOMRÅDENE	31
3.1.1 Norge og Sjtokman	34
3.1.2 Etter 9. oktober 2006	35
3.1.3 To blir én	35
3.1.4 StatoilHydro får delta	36
4.0 AVISDEBATTEN, SØKESTRENGEN OG REPRESENTASJONENE	37
4.1 SØKESTRENGEN	37
4.2 REPRESENTASJONENE	38
4.2.1 Petroleumsprovinsen?	38
4.2.2 Fusjonsdebatten	43
4.2.3 Ressurser i omstridt område	45
4.2.4 Verdensmestere på miljø og teknologi	47
4.2.5 Petroleum før menneskerettigheter	49
4.2.6 Storpolitikk	50
4.3 OPPSUMMERING	51
5.0 TO DISKURSER UTLEDET	53
5.1 EN DISKURSORDEN MED TO DISKURSER	53
5.2 SJTOKMAN TRENGER NORGE	54
5.2.1 Story line	54
5.2.2 En nærmere redegjørelse	54

5.3 NORGE TRENGER SJTOKMAN	56
5.3.1 <i>Story line</i>	56
5.3.2 <i>En nærmere redegjørelse</i>	57
5.4 OPPSUMMERING	60
6.0 ANALYSE.....	61
6.1 PÅVIRKER SJTOKMANFELTET NORSK POLITIKK?.....	61
6.2 MAKT	70
6.2.1 <i>Diskurser og makt</i>	70
6.2.2 <i>Politisk makt</i>	71
6.3 OPPSUMMERING	73
7.0 AVSLUTNING	75
7.1 SLUTTBEMERKNINGER.....	75
7.2 DISKURSANALYSE SOM VERKTØY	77
LITTERATURLISTE.....	79

1.0 Innledning

Energidimensjonen løfter seg fram som den kanskje viktigste i nordområdene. Store uoppdagede petroleumsressurser ligger i de arktiske strøk.¹

I de senere år har det daglig vært snakket om norske muligheter i nordområdene. Særlig har en fått inntrykk av at det er petroleum² som skal stå for vekstmulighetene i nord. Dette har på mange måter vært omkvedet fra politikere og i media. Innimellom kommer det også utspill hvor enkelte hevder at det er begrensede drivverdige petroleumsfunn på norsk sokkel i Barentshavet.

Det norske Barentshavet er ikke spennende foreløpig, sier direktør for kommunikasjon og samfunnskontakt Olav Fjellså i BP. Han er åpen for positive overraskelser, men noterer seg at det er gått 26 år siden utforskningen startet. - Vanligvis, når man går inn i nye områder, finner en elefantfeltene relativt tidlig.³

Da det ikke er lov å gjøre seismiske undersøkelser og bedrive utvinning i omstridt område⁴, er det per i dag uvisst om det finnes drivverdige felt på kontinentalsokkelen på norsk side av det som blir kalt for nordområdene⁵. Grunnen er at det meste av petroleumsressurser som ligger på ubestridt norsk område kan ha lekket ut (Aftenposten 24.11.2005). I en SINTEF-rapport (SINTEF 2006) fremkommer det at for 30-40 millioner år siden begynte Grønland å flytte seg vestover, og Nord-Atlanteren åpnet seg. Nye områder ble dermed havbunn, og de øverste lagene ble ”skrubbet bort” som følge av erosjon. Dermed ble lagene under løftet opp. Det førte mange steder til oppsprekking av takbergartene – det vil si det geologiske laget som inntil da hadde forsegleet reservoarene. Samtidig tørket tilførselen til reservoarene ut. Siden har det ikke blitt produsert vesentlige

¹ Utdrag av Jonas Gahr Støre sin ”Tromsø-tale” (UD 2005).

² *Petroleum* er en samlebetegnelse som vanligvis omfatter råolje og naturgass (Store Norske Leksikon).

³ Dagens Næringsliv 23.3.2006.

⁴ ”Omstridt område: I havområdet mellom Norge og Russland ligger et omstridt område med et areal på om lag 155.000 kvadratkilometer. De to landene har forhandlet om delelinjen gjennom området siden 1974. Det er grunn til å tro at det her finnes rike forekomster av olje og gass” (Statoil 2004). Enkelte steder vil Gråsonen bli brukt, selv om dette pr. definisjon er et mindre område enn det omstridte området (Hønneland 2005:76). Men siden en del av avisartiklene bruker begrepet Gråsonen der det trolig er omstridt område som er det korrekte, vil det likevel bli brukt i oppgaven.

⁵ Velger å bruke samme definisjon som utvalget i NOU (2003:21): ”I forhold til mandatet forstår utvalget *nordområdene* som hele det sirkumpolare Arktis, inkludert Barentsregionen og Barentshavområdet.

mengder av olje og gass i de områdene der havbunnen ble hevet. Dette fordi kildebergartene ble liggende for høyt, og da var det ikke lenger varmt nok til at organisk materiale ble omskapt til olje og gass (SINTEF 2006:10).

De fleste prøveboringene på norsk side har gitt lite resultater og derfor er det usikkerhet om hva som befinner seg der. Derfor hevder enkelte at en må få fortlgang i delelinjeforhandlingene mellom Norge og Russland da det trolig ligger flere ressurser i dette området. Det som er sikkert er at verdens største oppdagede offshore gassfelt ligger i Barentshavet. Det er også hevet over enhver tvil at dette ligger på ubestridt russisk område. Dette feltet har fått navnet Sjtokman⁶. Det inneholder så mye gass at feltet alene kan dekke hele verdens samlede gassbehov i ett år (Aftenposten 10.10.2006). Til tider kan en få inntrykk av at norsk nordområdeoptimisme baserer seg på dette funnet. Arild Moe (2006:400) skriver ”De siste to år har det nærmest hersket en ”Sjtokman-feber” i Norge. [...] Men Sjtokman har aldri hatt en så sentral posisjon i offentligheten i Russland som i Norge”.

På bakgrunn av dette ønsker jeg, igjennom et diskursanalytisk perspektiv, å gå inn i den norske petroleumsdebatten og se hvordan denne eventuelt er flettet sammen med ressurser på russisk side. Målet er å se hvilke diskurser man kan finne og hvilke aktører som dominerer disse.

1.1 Sjtokman og ressurser i nordområdene

Regjeringen ser Nordområdene som Norges viktigste strategiske satsingsområde i årene som kommer. Nordområdene har gått fra et sikkerhetspolitisk oppmarsjområde til et energipolitisk kraftsentrum og område for store miljøpolitiske utfordringer, noe som har endret fokuset hos andre stater i regionen. Ivaretagelse av norske økonomiske, miljømessige og sikkerhetspolitiske interesser i nord skal prioriteres høyt og sees i nær sammenheng.⁷

⁶ I media og offentlige dokumenter finnes det flere versjoner av ordet ”Sjtokman”. Slik som bl.a. Stockman og Shtokman. Men Norsk Språkråd skriver: ” ... I dette tilfellet er det et russiskspråklig navn, og korrekt norsk skrivemåte er "Sjtokman"” (E-post fra Språkrådet 31.1.2007). Derav vil jeg i denne oppgaven benytte meg av Sjtokman. Unntak er direkte sitat fra andre tekster.

⁷ Soria Moria-erklæringen (2005:6).

Det har i store deler av offentligheten vært skrevet og uttalt en voldsom optimisme på vegne av vår nordligste landsdel, og Norge som helhet, på bakgrunn av det man omtaler som det ”energipolitiske kraftsentrum” i nord. Innimellom har det vært ytret meninger som heller malurt i begeret til de største optimistene, som at det per i dag er gjort få funn på norsk side som er drivverdige. Snøhvitfeltet, som etter planen skal settes i drift mot slutten av 2007, ble oppdaget så tidlig som i 1984 (Michaelsen 2006:4). Etter dette har norske prøveboringsbrønner i nordområdene for det meste vært tørre. Slik sett kan en lure på om mye av optimismen rundt den forventede energiboomen for nordområdene er knyttet opp mot funn på russisk side, selv om leteaktiviteten i nordområdene har vært begrenset. Åtti prosent av funnene er gjort på russisk side og det eneste drivverdige som er funnet på norsk side er Snøhvit (Austvik 2006:4). Norge sitter på 1,4 prosent av verdens gassreserver mot Russlands sine 27,5 prosent. Gazprom⁸ alene sitter på en åttendedel av verdens gassreserver (Aftenposten 23.10.2006). Store mengder gass ligger på Sjtokmanfeltet og dette har vært en het sak i norske medier.

Hønneland (2005:113) skriver at det i Norge råder en oppfatning av at nordmenn må ”lære opp” russere til å gjøre ting på den norske måten. Tidvis har en fått inntrykk av at dette gjelder for utvinning av Sjtokmanfeltet også. Skal en tro deler av debatten kan det virke som om Norge og nordmenn er uunnværlige for at en skal kunne klare å utvinne gass på Sjtokman. Hønneland og Jørgensen (2002:114) skriver at et av hovedbudskapene russerne de selv har møtt vil at de skal bringe hjem til Norge er: ”Vi er ikke dumme, vi er ikke kunnskapsløse, vær så snill og finn på noe annet enn de evinnelige opplæringsprogrammene!”. Etter mye frem og tilbake fikk både Hydro og Statoil avslag om deltakelse på Sjtokmanfeltet den 9. oktober 2006. Men den 25. oktober 2007, etter at de hadde fusjonert, ble det kjent at StatoilHydro skal være med i utviklingen av Sjtokmanfeltet.

⁸ Gazprom er kontrollert av den russiske staten og landets visestatsminister er selskapets styreleder. De rår over rundt 16 prosent av verdens forekomster av naturgass og står for neste 20 prosent av verdens totale gassproduksjon (Hegnar 2007).

Petroleumsvirksomhet i nord må brukes målbevisst til å styrke næringsliv, bosetting, kompetanse og kunnskapsutvikling i Nord-Norge, og til å fremme norsk kompetanse som grunnlag for samarbeid med næringsliv og myndigheter i Russland og andre stater som er aktive i området.⁹

Sjtokman er verdens største gassfelt til havs. Det ligger ca 550 km fra land og 650 km nordøst for Murmansk. I tillegg ligger det på en dybde på 280 – 380 meter og er omgitt av drivis og høye bølger, som vil vanskeliggjør en utbygging (Brunstad et al. 2004:41). Etter Gazprom sitt anslag skal feltet inneholde 3700 milliarder kubikkmeter gass (Aftenposten 25.7.2006). Til sammenligning inneholder Snøhvit på norsk sokkel ca. 193 milliarder kubikkmeter gass. Det har også blitt hevdet at utvinningen på Snøhvit er lite lønnsom og at dette kun er et utstillingsvindu for å få innpass på russisk side (Bergens Tidende 11.9.2004). Det at Sjtokman har en geografisk beliggenhet langt mot nord, noe som vil vanskeliggjøre utbyggingen, bidro til en forventning om at Statoil og/eller Hydro ville komme med på dette prosjektet da de besitter kompetanse fra lignende forhold. Den 9. oktober 2006 kom Gazprom med et avslag, kanalisert gjennom russisk media, til både Hydro og Statoil, om andeler i forbindelse med utbyggingen av Sjtokman. I forkant av denne avgjørelsen ble det spekulert i at det ville være så viktig for Norge, og de to norske oljeselskapene, å komme seg inn på russisk sokkel at dette har bidratt til at Norge har unnlatt å ta opp betente spørsmål med Russland (Dagens Næringsliv, 28.9.2005).

Senest tirsdag denne uken på Svalbard viste utenriksminister Jonas Gahr Støre til anslaget fra US Geological Survey (USGS) om at arktiske områder inneholder en fjerdedel av verdens uoppdagede olje- og gassressurser. I så fall skal det befinne seg 50 prosent større olje- og gassressurser i nordområdene, enn det som er påvist i verdens desidert mest oljerike land, Saudi-Arabia. [...]
Leder Rasmus Hansson i miljøorganisasjonen WWF kaller USGS-anslagene "et grunnmantra i norsk nordområdedebatt". Han mener oljeindustrien bruker anslaget for å få klar bane til å rykke nordover.¹⁰

Etter murens fall har flere av prosjektene i Barentsregionen hatt som målsetting å oppnå et tettere samarbeid med russerne. Noen av disse har vært mindre vellykket. Ett av eksemplene som blir nevnt (Hønneland 2005:44) er Den euro-arktiske Barentsregion.

⁹ NOU 2003:32 (2003:100).

¹⁰ Dagens Næringsliv 21.4.2006.

som neppe kan sies å ha oppnådd alle de gode og uttalte intensjoner som var målsettingen da den ble opprettet i 1993. Det har også vært varierende resultater for de ulike miljøverntiltakene i Barentsregionen (Hønneland 2005:58ff). Etter min mening er det noe annet som Hønneland (2005:166) fremhever som er et annet interessant poeng:

”Barentsregionen er et bredt anlagt sikkerhetspolitisk initiativ, ikke et arbeidsmarkedstiltak”. Dette bør ikke glemmes når det er snakk om norske muligheter i nordområdene. Det dreier seg trolig ikke bare om næringspolitikk, men om et tetttest og mest mulig stabilt samarbeid med Russland.

Det hevdes at det er et godt forhold mellom Norge og Russland, som for eksempel ved det faktum at ”den norsk-russiske grensen er den eldste av Russlands nåværende statsgrenser (Kan og Nielsen 2004:24). Et annet uttrykk for det gode forholdet er den såkalte Pomorhandelen, som oppsto mellom pomorene på russiske side og befolkningen i Nord-Norge. Dette var for det meste byttehandel. Russerne kom til norsk side med korn de hadde kjøpt i Arkhangelsk og byttet det mot norsk fisk. Handelen var strengt regulert av norske lover. Revolusjonen i 1917 satte imidlertid en stopper for handelskontakten mellom de to landene (Scrader 2004:92-93). På den annen side finnes det også eksempler på at det til tider er friksjon i samarbeidet. Hønneland (2005:125-126) beskriver et norsk næringsliv som etter 1993 hadde problemer med å etablere seg på russisk side. Et eksempel er den norsk-russiske trevareprodusenten Rossnor. Dette var en bedrift som gikk godt, men våren 1995 ble de norske eierne presset ut og all egenkapitalen gikk tapt (Hønneland 2005:125). I senere tid kan vi nevne at Russland har stoppet all import av norsk laks. Også andre selskaper fra vesten har slitt i Russland. Shell og andre vestlige oljeselskaper inngikk på 1990-tallet kontrakter om utvinning av russiske felt da de ennå ikke hadde kapital til dette selv. Ettersom lønnsomheten til disse feltene har økt og Gazprom har kommet med trusler om at Shell ikke innfrir miljøkrav, har flere kritikere hevdet at dette er måten makthaverne i Kreml går frem på for å kunne reforhandle kontraktene på disse feltene (Dagens Næringsliv 26.10.2006).

1.2 Formålet med oppgaven

Det overordnede målet for denne oppgaven er å kunne få en dypere forståelse av *hvilken rolle Sjtokmanfeltet og russiske petroleumsressurser tildeles i den norske nordområdedebatten. Hvilke diskurser munner dette ut i og hvilke aktører har klart å få størst gjennomslagskraft?*

For bedre å kunne besvare dette vil jeg sette opp noen spørsmål som kan bidra til en avklaring:

- *Er det norske fokuset på petroleum i nordområdene i stor grad knyttet opp i mot russiske ressurser?*
- *Har diskursene betydning for praktisk politikk, det vil si i norsk innen- og/eller utenrikspolitikk?*
- *Hva er fokuset til de dominerende aktørene i diskursen?*

Det som gjør dette interessant i statsvitenskapelig sammenheng er at en kan anta at den offentlige debatten påvirker offentlige beslutninger.

Utover å forsøke å besvare de ovennevnte spørsmål har jeg et ønske om å kunne benytte meg av diskursanalyse som teoretisk verktøy. Dette innebærer i tillegg et mål om å bevise at dette kan være et nyttig teoretisk verktøy også i en statsvitenskapelig oppgave.

1.3 Hvorfor diskursanalyse?

Når en har fulgt den norske debatten om petroleumsressurser i nordområdene kan det synes berettiget å stille spørsmålstegn ved hvor store de uoppdagede petroleumsfeltene på norsk side i Barentshavet er. Det synes også klart at nordområdene har vært høyt prioritert under de to siste regjeringene. Jeg ønsker å se på den språklige kommunikasjonen, både skriftlig og muntlig, rundt dette temaet. Derfor vil jeg gå nærmere inn på hvilke diskurser jeg mener kan finnes i norsk nordområdedebatt og om det er bestemte aktører som står bak. Werner Christie Mathisen (1997:5) mener at ”å

studere språklig kommunikasjon er nødvendig for å forstå politiske aktører og deres handlinger”. Oppgaven vil altså ikke kunne gi bastant svar på hvilke intensjoner aktørene har, men diskursanalysen vil gjøre det mulig å bedre forstå de politiske aktørene og deres handlinger. Det vil også være interessant å se om det er bestemte aktører som dominerer de ulike diskursene og hvilke argumenter de bruker. Basert på mine avveininger mener jeg det er diskursanalyse som best kan være med å avdekke den debatten som pågår om Sjtokman og de norske nordområdene. For som Larsen og Munkegård (2002:20) sier:

Diskursanalysen ønsker ikke at beskrive ”sandheden”, men ønsker at give en interessant eller tankevækkende beskrivelse af den sociale omverden. Sprogets begreber er tomme, uden essens. De henviser ikke til noget ”i sig selv”, har ikke nogen ”naturlig” mening. De fyldes med mening gennem sociale processer.

I denne oppgaven er det en mer samfunnsorientert diskursanalyse som vil bli benyttet. Det vil si at en ser «ordet ”diskurs” som en ”måde at tenke og tale på” om bestemte emner, i en bestemt periode» (Larsen & Munkgård Pedersen 2002:18).

Jeg ønsker først og se på hvilke representasjoner jeg kan finne i en gitt tidsperiode gjennom et søk i A-tekst¹¹. Deretter vil jeg se om en kan finne bestemte aktører som forfekter de ulike diskursene. Eller som Larsen og Munkegård (2002:35) sier det: ”... Her søker man eksplicit at forklare, hvordan bestemte diskurser er opstået, og hvilke interesser man mener, at de tjener”. Det kan være flere diskurser som ”...kjemper i samme terræn” (Jørgensen og Phillips 1999:38). I en slik sammenheng vil den ”...bedste retorikk, den bedste fortælling vinder legitimitet” (Larsen & Munkgård Pedersen 2002:86).

Iver B. Neumann (2001:50) påpeker at det er en sentral forutsetning for å kunne bedrive diskursanalyse at en må ha en generell kjennskap til terrenget man begir seg inn i. Hvis en ser dette i streng forstand vil en alltid kunne studere et felt eller en diskurs mer

¹¹ A-tekst er ”... Nordens ledende leverandør av medieovervåking, mediearkiv og medieanalyse på digital plattform. Retriever er eid av Schibsted, Nordens største mediekonsern. Retriever dekker kontinuerlig nærmere 80 trykte medier, mer enn 10.000 nasjonale og internasjonale web-kilder, samt et utvalg av de mest sentrale etermediene i Norden. De eldste delene av vårt mediearkiv går helt tilbake til 1984” (<http://www.retriever-info.com>).

inngående. Et sted må man imidlertid sette en grense for hvor inngående man må kjenne tematikken slik at man kan komme videre og vurdere diskursen(e). Min kjennskap til feltet er gjennom et masterkurs i norsk nordområdepolitikk og gjennom å ha fulgt debatten i media.

1.4 Metode

Jeg vil i denne oppgaven benytte meg av artikler fra fire norske aviser, Aftenposten, Dagens Næringsliv, Klassekampen og Nordlys. Bakgrunnen for utvalget er at jeg ønsket å ha henholdsvis en landsdekkende dagsavis fra hovedstaden, en økonomisk fokusert avis, en avis som ofte har et annet politisk standpunkt enn de øvrige og en fra den nordlige landsdelen. Jeg vil innenfor den aktuelle perioden se på argumenter og påstander som fremkommer i overstående aviser og som er med å skape diskursene om den energibaserte situasjonen i nordområdene. I en noe mer beskjeden utstrekning vil jeg referere til offentlige dokumenter.

For å kunne svare på spørsmålene over ønsker jeg å se nærmere på artikler knyttet opp i mot Sjtokman. Gjennom å gjøre et søk i A-tekst vil jeg finne frem til de rådende representasjoner for deretter å se på aktørene og hvem av disse som oppnår det største nedslagsfeltet i den norske debatten. Hovedsøkeordene i A-tekst blir med denne bakgrunn ”Sjtokman*” og ”nor*” fordi jeg ønsker å sette fokus på artikler som tar for seg både Sjtokman og Norge/nordområdene. En grundigere gjennomgang av søkestrengen for oppgaven vil komme i kapittel fire.

Jensen (2006B) snakker om en debatt der tilhengerne av boring i Barentshavet snur miljøargumentet ”på hodet” ved å hevde at Norge må bore for å hjelpe russerne med å beskytte miljøet. Han skriver også at ”... Russland har noe Norge gjerne skulle hatt, nemlig enorme mengder petroleumsressurser på sin side i Barentshavet” (Jensen 2006B:307). Med utgangspunkt i dette ønsket jeg å se om det er en ”kobling” mellom diskursene rundt Sjtokman og norske petroleumsutsikter i nordområdene. På bakgrunn av

dette vil jeg i deler av min oppgave benytte meg av de samme teoretiske rammeverkene som Jensen (2006A).

Videre mener jeg at det er et mål i seg selv å vise hvordan en kan benytte seg av diskursanalyse som et forskningsredskap. Det har vært en stadig økning av ord i ”mediernes, forskningen, reklamen, politikken” (Larsen & Munkgård Pedersen 2002:81). Derfor kan det være en styrke at en kan bruke diskursanalysen til å gå inn og avdekke hvilke diskurser som råder i politikken og mediene. Diskursanalyse kan også vise hvordan det som fremkommer i mediene og debatten kan være med å avgjøre utfallet i politiske saker. Som Aftenposten (11.4.2007) skriver i en kommentar ”For aldri tidligere er det brukt større ressurser for å oppnå det som kalles ”informasjonsdominans”, enn det USA og Storbritannia gjorde under og i tiden etter Irak-krigen. I langt større grad enn tidligere ble propaganda og nyhetsmedier gjort til en integrert del av den militære kommandostruktur”. Etter min mening er dette noe også andre aktører forsøker seg på i politikken. Det er viktig å ”vinne” diskursen og forsøke å få til en ”lukning”.

En svakhet med diskursanalyse kan være at den er såpass ny i vitenskapelig sammenheng og således er litt i støpeskjeen fortsatt. Derfor er det ikke helt klart hva som hører med og ikke under ”merkelappen” diskursanalyse. Av den grunn vil jeg redegjøre for min tolkning av diskursanalyse i teorikapitlet. Alt i alt mener jeg denne teorien har tilstrekkelig styrke til at den på en god måte kan være med å belyse feltet jeg har skissert opp.

1.5 Oppgavens disposisjon

I det følgende vil jeg kort skissere disposisjonen for denne oppgaven. I *kapittel to* ”Teori” vil det bli redegjort for den teoretiske og metodiske tilnærmingen. Siden diskursanalyse er en noe omstridt og til tider noe vagt definert teori, vil de valg og avgrensninger som er gjort underveis bli beskrevet. I *kapittel tre* ”Sjtokman og nordområdene” vil jeg gjøre en kort redegjørelse for Sjtokman og Nordområdene. I *kapittel fire* ”Avisdebatten, søkestrengen og representasjonene” vil jeg presentere hvordan søket i artikler er gjort og hvilke representasjoner som er toneangivende. Deretter vil jeg i *kapittel fem*, ”To

diskurser utledet”, fremstille det som, etter min mening, er de to mest toneangivende diskursene. I *kapittel seks* “Analyse” vil jeg forsøke å komme nærmere inn på forskjeller og likheter mellom diskursene, samt hvilke aktører som er mest sentrale i debatten og står bak de ulike diskursene. Jeg vil så avslutte oppgaven med *kapittel sju* “Avslutning” med hovedfunn og kommentarer. I tillegg vil jeg redegjøre for diskursanalyse som teoretisk verktøy på min case.

2.0 Teori

Jeg vil i dette kapittelet redegjøre for de teoretiske rammer og metoder som jeg vil benytte meg av i denne oppgaven. De valg og avgrensninger jeg har gjort vil også bli beskrevet. Mest vekt vil jeg tillegge en beskrivelse av diskursanalyse og mine prioriteringer innen den genre. Det skyldes at diskursanalyse kan oppfattes som en noe uklar og vagt definert teori som følgelig krever en avklaring. Det skal sies at også bruken av case-studier har vært gjenstand for faglige diskusjoner, men på grunn av plassbegrensning i oppgaven vil jeg ikke gå inn på dette i vesentlig grad.

2.1 Case-studier

Hva case-studier er eller bør være innen samfunnsvitenskapene er omstridt, og slik har det vært lenge. Noen ser casestudier som en kunstform, eller i beste fall en støttedisiplin for ”virkelig” vitenskap. På den annen side finner vi dem som hevder at case-studier er et alternativ til konvensjonell vitenskaplighet: som en kritisk, kvalitativ eller anti-positivistisk tilnærming som gjør det mulig å gripe det særegne ved mennesker og samfunn (Andersen 1997:9-10).

Case-studier vil ofte starte induktivt, i den forstand at hypoteser og teoretisk relevans fremkommer underveis. Generering av teori vil ofte være hensikten med studien (Andersen 1997:17). Hellevik (1982:53) forklarer det på denne måten:

Et eksempel på en case-studie kan være undersøkelsen av saksgangen i en barnevernssak, mens en sammenlikning av arbeidsrutiner på to sykehusavdelinger er et eksempel på et komparativt opplegg. Fordelen ved å konsentrere seg om én eller noen få enheter er at det muliggjør en meget detaljert beskrivelse av enhetene, samtidig som en får det nødvendige overblikk til å se detaljene i sammenheng og kan skape seg et helhetsbilde av enheten. Der hvor en studerer utviklingsforløp, har en også bedre muligheter for å skaffe seg oversikt over den nøyaktige rekkefølgen for endringer i egenskapene enn det som lar seg gjøre i studier med mange enheter. Et slik fullstendig bilde av kronologien for ulike hendelser er nyttig dersom en ønsker å trekke slutninger om årsaksforhold. En forutsetning for at et forhold skal kunne påvirke et annet, er at det inntreffer forut i tid, og at dette har en bedre mulighet til å dokumentere gjennom intensive studier.

Et problem når en bare har én eller noen få enheter, er at det blir vanskelig å si noe om hvor typisk det mønsteret en har funnet er.

Jeg mener at det Hellevik her sier kan brukes til å understøtte mitt valg av teori. Jeg vil her gå i dybden av diskursene jeg mener man kan utlede av *nordområdene/Norge og Sjtokman*. Da det er relativt mange aktører som trer frem i mitt søk, må man i en viss utstrekning generalisere for å kunne si noe mer generelt om aktørene i søket. Judith Bell (1987:16) sier at selv om det er observasjoner og intervjuer som oftest benyttes i case-studier er ingen metoder utelukket. Man velger de innsamlingsmetoder som passer til den oppgaven man har. Videre mener hun at styrken med denne type studier er at forskeren kan konsentrere seg om en spesiell hendelse eller fenomen og forsøke å få frem de faktorene som påvirker fenomenet.

I tillegg kan en si at dette grenser opp i mot et ateoretisk case-studie. Det er motivert ut i fra interesse knyttet til spesielle saker, hendelser, sosiale grupper eller miljøer – og de søker elementer til fremstilling og forklaring i det case som studeres (Andersen 1997:61-62).

2.2 Diskursanalyse

En diskurs er en bestemt måte at tale om og forstå verden (eller et udsnit af verden) på (Jørgensen og Philips 1999:9).

Diskursanalyse er valgt som verktøy for å løse denne oppgavens problemstilling. Dette gir et godt begrepsrammeverk i arbeidet med å vurdere hvordan meningsmønstre eller representasjoner henger sammen. Diskursanalyse bygger på en teori som favner om både tanker, språk, ideer og institusjoners betydning (Bruun-Lie 2004:17). Jeg vil videre i denne oppgaven komme inn på generell diskursteori og gjøre en presisering av min forståelse rundt dette teoretiske redskap. Grunnen til at jeg vil utdype hva diskursanalyse innebærer, er at dette begrepet ikke er enkelt og entydig (Mathisen 1997:1). Etter å ha redegjort for begrepet, vil jeg se på diskurser som fremkommer i den norske debatten rundt Sjtokman og nordområdene. På bakgrunn av dette mener jeg diskursanalyse er et utmerket redskap for å gå inn i denne debatten. Neumann (2001:38) skriver at ”mening er en svært ofte tilstedeværende forutsetning for handling, og diskursanalyse er blant annet

studiet av forutsetningene for at handlinger kan finne sted. Mening må efterspores i sproget der den blir til, ikke inne i hvert enkelt individs hode”.

Politikk er en virksomhet som knyttes til beslutninger (Østerud 1996:37). Slik sett er det viktig å sette dagsorden innen politikken i forkant av viktige beslutninger. Makt kan dermed være med å avgjøre hva som tas med i en diskurs og således hva som blir oppfattet som alternative beslutningsutfall i en sak.

2.2.1 Introduksjon til diskursanalyse

Sannsynligvis er Michel Foucault den mest sentrale og refererte forfatteren i diskursanalyse. For ham ligger de sosiale relasjonene blottet i språket. Det dannes kategorier i språket og disse kategoriene blir i sin tur opphav til institusjonene. Dermed er samfunnsviterens oppgave ikke å titte ”bak” språket, da alt er umiddelbart tilgjengelig i diskursen (Neumann 2001:36).

Innenfor nesten alle diskursanalytiske retninger er Foucault blitt en figur man må forholde seg til, og som man helst skal kommentere, modifisere, kritisere og gjerne sitere (Jørgensen og Phillips 1999:21). Foucault definerer diskursanalyse på følgende måte:

Vi vil kalde en gruppe af ytringer for diskurs i det omfang, de udgår fra den samme diskursive formation [... Diskursen] består af et begrænset antall ytringer, som man kan definere mulighedsbetingelserne for (Foucault 1969:153/1972:117 i Jørgensen og Phillips 1999:21-22).

Videre skriver Jørgensen og Phillips (1999:22) ”Foucault følger det generelle sosialkonstruktivistiske premiss om at viten ikke bare er en avspeiling av virkeligheten. Sannheten er en diskursiv konstruksjon, og forskjellige vitenskapsregimer utpeker hva som gjelder som sant og falskt. Foucaults formål er således å avdekke strukturen i de forskjellige vitenskapsregimer, det vil si til dels reglene for hva som i det hele tatt kan uttales, og for hva som er helt utenkelig, og til dels hva som er sant og falskt. Det merkelige er jo at selv om vi i prinsippet har uendelig mange muligheter til å skape

utsagn, så er de utsagn som fremkommer innenfor et bestemt domene, veldig enslydende og gjentagende”¹².

Diskursanalyse er en kontekstuell analysestrategi. Dens hovedmål er å komme frem til betingelsene for hvordan vi forholder oss til verden. Diskursanalyse har ingen ambisjoner om å nå frem til dype, universelle erkjennelser om hvordan mennesket og samfunnet fungerer. Det vi således kan finne ut er hvordan vår måte å fortolke verden på kan forstås gjennom diskurser, og hvordan ulike diskursive fremstillinger får sosiale konsekvenser. En diskursanalytisk tilnærming vil først og fremst kunne si noe om når og under hvilke omstendigheter endringsprosesser skjer i konteksten man studerer (Lindseth 2002:25).

Det finnes en rekke forskjellige versjoner av diskursanalyse (Mathisen 1997:1). I dette kapittelet vil jeg redegjøre nærmere for noen ulike oppfatninger. På bakgrunn av begrensninger i oppgavens omfang vil jeg ikke gå for dypt inn i denne diskusjonen, men heller klargjøre hvor jeg står og sette fokus på styrker og svakheter ved et slikt ståsted. Som Jørgensen og Phillips (1999:88) sier, er det i flesteparten av diskursanalytiske arbeider – og i kvalitativ forskning generelt – ingen fast prosedyre for materiellinnsamling og analyse. Forskningsdesignet skal spesialbygges for hvert enkelts prosjekts spesielle karakter. Dette er noe av det som nevnes som en av fordelene ved et case-studie, som diskursanalyse er en del av.

Enkelte har forsøkt å skille mellom ”diskursteori” og ”diskursanalyse”. Førstnevnte betegnet teoriretningen og det andre for metoden. Et slikt skille ikke slått så godt an og jeg velger å bruke uttrykket ”diskursanalyse” som et samlebegrep (Larsen og Pedersen 2002:17).

2.2.2 Hva er *diskurs*?

En diskurs er en bestemt måte å omtale eller forstå verden på. Jørgensen og Phillips (1999:9) presenterer tre ulike vinklinger for diskursanalyse som alle har som et felles

¹² Min oversettelse.

utgangspunkt at våre måter å snakke på ikke avspeiler vår omverden, våre identiteter og sosiale relasjoner nøytralt, men spiller en aktiv rolle i å skape og forandre dem.

Diskursanalytisk tekster bygger på strukturalistisk og på poststrukturalistisk språkfilosofi, som hevder at vår adgang til virkeligheten alltid går gjennom språket. Ved hjelp av språket skaper vi representasjoner av virkeligheten, som aldri bare er speilinger av en allerede eksisterende virkelighet – representasjonene er med på å skape den.¹³ (Jørgensen og Phillips 1999:17).

Det råder mer enn én diskurs i samfunnet og ikke alle diskurser er like. Det er slik at enkelte diskurser har mer gjennomslagkraft i massemediene enn andre. For eksempel vil en ren akademisk diskurs ha større vanskeligheter med å bli tatt opp i mediene enn en hybridiskurs, som blander akademisk og populær diskurs (fra hverdagslivets diskursorden) (Jørgensen og Phillips 1999:85). For denne oppgaven kan en i korthet si at diskurs referer til hvordan et saksområde forstås, snakkes om og rammes inn i offentligheten (Jensen 2006B:296).

Neumann (2001:18) skriver at en ”diskurs er et system for frembringelse av et sett utsagn og praksiser som, ved å innskribe seg i institusjoner og fremstå som mer eller mindre normale, er virkelighetskonstituerende for sine bærere og har en viss grad av regularitet i ett sett av sosiale relasjoner”. Et eksempel her kan være Stortinget og norsk utenrikspolitikk. I Statsvitenskapelig leksikon (Østerud et al. 1997:11) beskrives dette på denne måten:

For eksempel eksisterer det i norsk politikk en relativt sterk norm om at politikerne skal bidra til å opprettholde enhet i utenrikspolitiske spørsmål. En annen norm sier at utenrikspolitikken utforming er en oppgave for den til enhver sittende regjering. Videre er det klart at utenriksministeren har et særlig ansvar for at de beslutninger som tas i forhold til andre land, er velbegrunnede.

Norsk utenrikspolitisk diskurs på Stortinget bærer i stor grad preg av å være institusjonelt innskrevet, og det blir leven de gangene noen bryter med denne praksisen. Et eksempel på brudd men å opptre enhetlig i utenrikspolitikken skjedde høsten 2005. Da demonstrerte enkelte stortingsrepresentanter fra SV på Løvebakken mot den rødgrønne regjeringens beslutning om å sende jagerfly til Afghanistan (Jensen 2006A:9).

¹³ Min oversettelse.

2.2.3 Sosialkonstruktivisme

Sosialkonstruktivismen er en fellesbetegnelse for en rekke nye teorier om kultur og samfunn. Diskursanalyse er bare en av flere teorier innen sosialkonstruktivisme (Jørgensen og Phillips 1999:13). I Statsvitenskapelig leksikon (Østerud et al. 1997:130) fremstilles det på denne måten:

Sosial konstruktivisme innebærer at de begreper og klassifikasjoner som konstituerer virkeligheten som en erkjennbar orden, er et resultat av de sosiale konvensjoner som uttrykkes i og gjennom språklig atferd, og at virkeligheten derfor i siste instans er betinget av disse konvensjoner.

Vivien Burr, gjengitt i Phillips og Jørgensen (1999:13-14), beskriver fire kriterier¹⁴ for sosialkonstruktivismen. Punkt én er at *vår viten om verden ikke umiddelbart kan taes som objektiv*. Punkt to er at *vi er grunnleggende historiske vesener og at vårt syn på viten om verden alltid er kulturelt og historisk innleiret*. Det tredje kriteriet er at det er *sammenheng mellom viten og sosiale prosesser*. Som vil si at våre måter å forstå verden på skapes og opprettholdes i sosiale prosesser. Siste punkt er det at det er *sammenheng mellom viten og sosial handling*. Med dette menes det at i noen verdensbilder blir enkelte handlinger naturlige, mens andre blir utenkelige. De ulike verdensbildene kan da føre til forskjellige handlinger. På denne måten vil sosial konstruksjon av viten og ”sannhet” få utslag i form av konkrete sosiale konsekvenser.

Diskursteori står i en konstruktivistisk teoritradisjon der hovedbudskapet nettopp er at virkeligheten er subjektavhengig. Denne, eller disse, virkelighetene kan avdekkes gjennom studier av språklige utsagn (Bruun-Lie 2004:18). Slik sett kan de ”virkelighetene” som vinner frem være med på å legge grunnlaget for beslutninger som tas. Således har jeg et ønske gjennom denne oppgaven å bevise at det er flere diskurser som kjemper innenfor et avgrenset område om å oppnå størst mulig troverdighet. I diskursanalyse ser en det som umulig å stå utenfor det sosiale og at forskeren kan analysere noe uten selv å være implisert i det (Neumann 2001:15). Det at man er en deltaker, og ikke står objektivt på utsiden av forskningen, har også vært en av

¹⁴ Min oversettelse av disse fire kriteriene.

hovedinnvendingene mot sosialkonstruktivismen fra andre teoriretninger, men Mjøset (1991:174-175 i Neumann 2001:35) argumenterer mot dette på denne måten:

[...] Den positivistiske samfunnsforsker tror man kan stå som en 'forutsetningsløs tilskuer' til samfunnet, slik naturvitenskapen står i forhold til naturen. Men i naturen finnes ikke handlinger, intensjoner og mening. Det gjør det derimot i samfunnet, og samfunnsforskeren kan aldri gå utover disse. [...] Hvilken virkning en handling har på en annen, er avhengig av hvordan handlingen forstås. Derfor er den rene kausalforklaring udugelig; i stedet må samfunnsforholdene 'forstås'. [...] Mennesket er noe vesensforskjellig fra behavioristenes¹⁵ rotter.

I og med at forskeren ikke kan frigjøre seg fra det samfunnet han er en del av, er det ekstra viktig å tydeliggjøre hvor en står, og eksplisitt å redegjøre for fremgangsmåten i de operasjonene en gjør i sine arbeider. Det blir påpekt at "de logiske positivistene formulerte noen kriterier for vitenskap som store deler av samfunnsvitenskapen ikke har levd opp til, og som de aldri kan innfri. Noen av dem krevde at alle teorier og begreper skulle bygge på entydige og sikre observasjonsutsagn" (Guneriusen 2003:17).

2.2.4 Samfunnsorientert diskursanalyse

Det kan i samfunnsvitenskapen være vanskelig å finne teorier som er allmenngyldige og som kan generaliseres. Derfor trenger en ulike tilnærminger for å kunne drive forskningen videre. Eller som Neumann (2001:15) uttrykker det; "vi trenger en ny metodelitteratur, nettopp fordi vi trenger et mangfold av måter å drive vitenskap på". Det finnes eksempler på at ulike fagretninger synes diskursbegrepet blir for lite presist når det brukes blant annet i samfunnsvitenskapen (Neumann 2001:21-22). Han fortsetter med:

Nær sagt uansett hvor spesifikt og avgrenset et analyseopplegg er, vil det sett fra et eller annet ståsted fortone seg som frivolt. Blant diskursanalytikere som blant andre grupper tar kampen for pluralismens nødvendighet aldri slutt. Dersom man lukker diskursbegrepet ved å la det bety en eneste ting, øver man vold mot en rekke andre bruksmåter (ibid.:22).

Her kan vi si det med Foucault sine egne ord: "We must not imagine that the world turn towards us a legible face which we would have to decipher; the world is not accomplice our our knowledge" (Shapiro 1989:11).

¹⁵ Min tilleggsinformasjon: Behaviorisme er en forestilling om at all atferd kan måles og beskrives vitenskapelig (Østerud et al. 1997:23-24).

Mathisen (1997:19) har noen synspunkter når en benytter diskursanalysen i samfunnsfag:

Å analysere politikk-kulturer er ingen triviell jobb. Det er mye som må leses ”mellom linjene” i NOU-er og stortingsmeldinger. Noe av det mest interessante kan nettopp være hva teksten tier om, hvilke argumenter og alternativer som ikke nevnes.

Jørgensen og Phillips (1999:52) mener at diskursanalysens formål er å avdekke hvilke myter om samfunnet som blir en objektiv realitet og som impliseres i tale og andre handlinger. Wetherell og Potter (gjengitt i Jørgensen og Phillips 1999:125) ønsker ikke, med utgangspunkt i Foucault genealogiske tilgang, å finne ut om et *interpretativt repertoar*¹⁶ er en sann eller falsk avspeiling av verden, men å analysere de praksiser hvor repertoarene blir oppfattet som sanne. De analyserer hvordan ulike versjoner etableres som solide, reelle og stabile (Wetherell og Potter 1992:95 i Jørgensen og Phillips 1999:125). Men i motsetning til Foucault er Wetherell og Potter interessert i de ideologiske virkningene av folks versjoner. De definerer ideologi som diskurser, som kategoriserer verden på måter som medvirker til å legitimere og opprettholde sosiale mønstre. En diskurs sitt ideologiske innhold kan bedømmes ut i fra dens *virkning* eller *effekt*. Formålet er å demonstrere at enkelte diskurser har som effekt at de fremmer én gruppes interesser på en annen gruppes bekostning (Jørgensen og Phillips 1999:126).

I samfunnsorientert diskursanalyse må vi studere de diskurser som former og formidler aktørenes identitet som politiske aktører. ”«Aktører» må ikke her forstås rent individuelt. Det er ikke slik at vi som individer bevisstgjøres, definerer og eventuelt aktiviserer oss politisk. Kollektive identiteter etableres og aktiviseres gjennom språklig forankrede og formidlede meningsdanningsprosesser” (Mathisen 1997:5). Siden dette ikke er noen lingvistisk oppgave gjør det at jeg ikke bare baserer diskursanalysen på bestemte ord, men den helhetlige betydningen av ordene. Larsen og Munkegård (2002:18) skriver at ”det vi her kaller ”samfunnsorientert diskursanalyse”, er mindre knyttet til enkelttekster”. Jensen (2006B:297) skriver ”diskursanalyse er en teori og en metodologi som integrerer

¹⁶ Dette står sentralt i Potter og Wetherell’s modell. Interpretative repertoar er en oppfattelse av diskurser når de bruker fleksible ressurser i sosial interaksjon. Deres forskningsfokus er på hvordan diskurs skaper en verden som ser virkelig ut for deltakerne (Jørgensen og Phillips 1999:124).

en analyse av bredere samfunnsmessige spørsmål, politikk og makt med en analyse av kommunikasjonsprosesser (Jørgensen og Phillips 1999, Lindseth 2002:26).

2.2.5 Forskerens rolle

Diskursanalyse er, som all annen kvalitativ metode, subjektiv og fortolkende. Dette skjer gjennom at forskeren velger ut de sitater som er med på å bygge opp under analysens konklusjoner. Dette får igjen betydning for forskningens *reliabilitet* og *validitet*. Når en forsker skal ta stilling til hvilke kilder han vil benytte, vil han på den ene side være opptatt av å finne frem til data som er mest mulig *valide* (relevante) for problemstillingen og mest mulig *reliable* (pålitelige), og på den annen side at kostnadene med datainnsamlingen ikke overstiger hans ressurser (Hellevik 1991:103). I tillegg er det svært viktig at forskeren er etterrettelig i sin kildebruk slik at referansene kan etterprøves. Man skal også være klar over hvilke rolle man har når man skal analysere diskursene:

Diskursanalytikerens mål er ikke å komme ”bak” diskursene i sine analyser, dvs. å finne ut av hva folk *virkelig* mener, når de sier dit eller dat, eller å finne ut av hvordan virkeligheten *egentlig* er bak diskursen. Utgangspunktet er jo, at man aldri skal nå virkeligheten utenom diskursene, og at det derfor er diskursen i seg selv som gjøres til gjenstand for analyse. [...] Man er interessert i hvordan noen utsagn helt `naturlig` blir akseptert som sanne og andre ikke.¹⁷ (Jørgensen og Phillips 1999:31-32).

Overnevnte er et min mening et interessant poeng vedrørende petroleum og norske nordområder. Jeg vil med utgangspunkt i diskursanalyse se nærmere på temaet og om en kan finne en forklaring på hvorfor enkelte av argumentene som er blitt presentert har blitt så veletablerte.

¹⁷ Min oversettelse.

2.2.6 Representasjoner

En diskurs eller en diskursorden bygger på representasjoner. Dette kan forklares slik:

Representasjoner er ting og fenomener i den tapning de fremstår for oss, altså ikke tingene i seg selv, men tingene silt gjennom det som kommer mellom oss og verden: sproget, kategoriene osv. [...] Når bærere av samme representasjon (de som fremmer bud på virkeligheten som ligner hverandre) er institusjonalisert, utgjør de en *posisjon* i diskursen (Neumann 2001:33).

Neumann (2001:23) mener at hvilke representasjoner som er relevante i hvilke diskurser i utgangspunktet er helt åpent. Jeg vil i denne oppgaven forsøke å fremvise ulike representasjoner ut i fra de avisartiklene jeg har lest. Deretter vil jeg finne ut om disse representasjonene jobber innenfor en diskurs.

2.2.7 Diskursorden

Vi har sett at *diskurs* defineres som en entydig fastleggelse av betydning innenfor et bestemt område. Men Fairclough (1992:219) beskriver diskurser som noe komplekst, heterogent og uforenlig ettersom de innvirker på og kommer i kontakt med hverandre. Det er dette han kaller for *diskursorden*. Det betegner altså forskjellige diskurser, som delvis dekker samme terreng, og som de konkurrerer om å fylle ut (Jørgensen og Phillips 1999:147).

Ingen diskurs er en lukket enhet; diskursen omformes stadig i kontakt med andre diskurser. Av den grunn er nøkkelordet i teorien diskursiv kamp. De ulike diskursene, som hver for seg utgjør en bestemt måte å omtale og forstå verden på, kjemper hele tiden mot hverandre for å oppnå hegemoni (Jørgensen og Phillips 1999:15). Det som var hovedinteressen i Faircloughs kritiske diskursanalyse var å undersøke *forandring*: ”Man trekker alltid videre på betydninger som allerede er etablert. Det bringer Fairclough i fokus ved å se på *intertekstualitet*, dvs. på hvordan en tekst trekker på elementer og diskurser fra andre tekster”¹⁸ (ibid:15).

¹⁸ Min oversettelse.

Skal en bruke diskursteori i samfunnsforskning kan det være viktig å skille mellom diskurs og *diskursivt felt*. Diskurser er i diskursteorien de entydige fastlåste betydninger, og det diskursive felt er alle de andre mulige muligheter for betydningsdannelse (Jørgensen og Phillips 1999:70). Mellom diskursen og det diskursive felt mener Jørgensen og Phillips (1999:69) at det befinner seg noe de kaller for *diskursorden*. Deres definisjon på dette er ”’diskursorden’ betegner et sosialt rom, hvor forskjellige diskurser delvis dekker det samme terrenget, som de konkurrerer om å innholdsutfylle på hver sin måte”¹⁹. Videre at ”diskursordenene kan sees som et domene for potensielt kulturelt hegemoni, som de dominerende grupper kjemper om å hevde og bevare bestemte strukturer i og mellom dem”²⁰ (Fairclough 1995:56 i Jørgensen og Phillips (1999:85)). Men er det slik at det for en periode oppstår en entydig diskurs, som står som en sannhet, heter det at man har fått en *lukning* (*‘closure’*). Men en slik lukking vil aldri bli total da nye momenter kan komme til i diskursen (ibid:38). Gjennom midlertidige lukninger danner det seg en identitet, og på bakgrunn av dette kan det så skapes kollektive identiteter som er basert på en forestilling om felles identitet. Samtidig kan en ikke ta disse fellesskapene for gitt, da en lukning som en identifiserer seg med og dermed konstruerer fellesskapet, kun er midlertidig (Jørgensen og Phillips 1999:116).

2.2.8 Intertekstualitet og interdiskursivitet

En sentral oppfatning innen sosialkonstruktivismen og diskursanalyse er at en bygger videre på allerede etablert kunnskap. Fairclough kaller dette for *intertekstualitet*, det vil si at en tekst bygger videre på elementer og diskurser fra andre tekster. Man vil aldri kunne unngå bruk av ord som andre har benyttet tidligere (Jørgensen og Phillips 1999:15, 84). Det ville gjøre språket uforståelig. De sier at intertekstualitet betegner at alle kommunikative begivenheter trekker på tidligere begivenheter og at en aldri begynner forfra (Jørgensen og Phillips 1999:84). Etter min mening trenger ikke dette i samfunnsvitenskaplig diskursanalyse nødvendigvis å være konkrete ord, men mer generelle oppfatninger som kommer til uttrykk i tekster. Hvert språklige uttrykk bærer

¹⁹ Min oversettelse.

²⁰ Min oversettelse.

med seg en bagasje fra tidligere relasjoner med andre språklige uttrykk (Neumann 2001:40).

Interdiskursivitet er en form for intertekstualitet og er et uttrykk for ”artikuleringen av forskjellige diskurser innenfor og på tvers av grensene mellom forskjellige diskursordener. Gjennom nye former for artikulering av forskjellige diskurser skifter grensene både innenfor diskursordenen og mellom forskjellige diskursordener”²¹ (Jørgensen og Phillips 1999:84). Der hvor diskurstyper blandes på en ny og kompleks måte, i en ny interdiskursiv blanding, er det et tegn på og en drivkraft i diskursiv forandring, og dermed en sosiokulturell forandring (ibid:84).

2.2.9 Story lines

Hajers (1995:52ff) introduserer et nytt begrep i diskursanalyse; *story lines*. Definisjonen for dette er at en fortelling er en beskrivelse av virkeligheten som kombinerer elementer fra mange forskjellige områder, og som gir aktørene et sett av symbolske referanser som grunnlag for en felles forståelse (Hajer 1995:62). Først av alt skal *story lines* ha en funksjon som bidrar til å redusere den diskursive kompleksiteten ved et problem og danne muligheter for en lukning av diskursen. I tillegg kan *story lines*, når de har blitt akseptert og flere og flere aktører begynner å bruke dem, få en slags rituell karakter og gi en viss permanens til debatten²² (Hajer 1995:63).

Hønneland (2005:110) mener ” at en komplisert virkelighet blir rammet inn i en forenklet *story line*; for den som er på innsiden av diskursen, tas en del forutsetninger (ofte feilaktig) for gitt”. Videre beskriver Hønneland (2005:106) det på denne måten:

Utgangspunktet er en antakelse om at det innenfor ulike samfunn til ulike tider finnes et sett uuttalte regler for hvordan en bestemt type saker helst skal presenteres. Komplekse saksforhold blir ”rammet inn” i henhold til disse reglene, gjerne på en forenklet og lett forståelig måte. Når reglene følges, faller saken straks på plass innenfor mottakerens forventningsrammer. Vi sier gjerne at diskursen reproduseres. Når reglene brytes, oppstår nye diskurser. Et eksempel er

²¹ Min oversettelse.

²² Min oversettelse.

hvordan internasjonale dyrevernerorganisasjoner i stor grad har lyktes i å definere en hvalfangstdiskurs de siste tiårene. Den rådende diskursens *story line* – den forenklete beskrivelsen av situasjonen, handlingsvalg og konsekvenser – er at hvalen er et intelligent dyr med menneskelignende trekk, at den er utrydningstruet, og at den av disse to grunner ikke bør drepes. [...] Det øyeblikk det stilles spørsmål ved disse underliggende premissene, er en alternativ diskurs i ferd med å slå seg frem.

Med begrepene *interdiskursivitet*, *intertekstualitet* og ”*story lines*” har en nå redskaper som kan være med å kartlegge, presentere og analysere representasjoner og re-representasjoner (Jensen 2006A:25).

2.2.10 Diskurser og makt

Som nevnt kan det være vesentlig hvordan maktforholdene er og hvem som klarer å sette dagsorden for en diskurs. Man kan her benytte Hirschmans (1970) velkjente begreper ”*exit, voice, and loyalty*”. For å klargjøre disse begrepene bygger jeg på Rokkan (1998:33, 225) og Neumann (2001:169): Med *exit* kan en forstå det som at en ønsker å trekke seg ut fra et saksområde. Med *voice* kan en si at en artikulerer sine interesser og protesterer mot det bestående i en sak, mens med *loyalty* støtter en lojalt opp en sak. På samme måte som Neumann (2001:169) mener jeg dette er begreper som en kan overføre til diskursanalysen. Som det blir hevdet kan det være problematisk med gjennomgripende *exit* i diskursanalysen selv om en lager en motsats til den dominerende diskurs. En vil fortsatt være relatert til den dominerende diskurs. ”Man identifiserer seg med noe som står i relasjon til den dominerende diskursen, men som ikke overtar den friksjonløst, og heller ikke står i motsats til den i ett og alt. Man gjør ”sin egen greie” – man gjør andres ”greie” til sin egen ved å kappe bort, forandre, tilføre, koble elementer fra en diskurs til en annen osv.”. (Neumann 2001:170). Her kan det kanskje være fruktbart å snakke om diskursordener.

Neumann (2001:173) refererer til Foucault og mener som ham at diskurser kan være mer eller mindre politiske. Det er i sitt senere genealogiske arbeide at Foucault utvikler en teori om *makt/viten* (Jørgensen og Phillips 1999:22). Som diskurser er heller ikke makt

noe som tilhører bestemte agenter – for eksempel bestemte individer eller staten eller bestemte grupper med bestemte interesser.

I det foucaultske perspektiv sees makt således ikke som noe noen agenter utøver over passive objekter. Makt er spredt over forskjellige sosiale praksiser. Den skal ikke forstås utelukkende som undertrykkende, men som *produktiv*. [...] Makt er både det som skaper vår sosiale omverden og det som gjør at omverden ser ut og kan settes i tale på bestemte *måter*, mens andre muligheter utelukkes. Makt er således både produktiv og begrensende (ibid:22-23)²³.

Maktaspektet bør ikke bindes direkte til kampen om representasjonene, det vil si kampen om å få saker til å fremstå mer eller mindre normalt. ”Det politiske kan defineres som kampen om å fiksure diskursen slik at effektene av den blir sånn eller slik. Det kan altså ikke være selve kampen om distinksjonene som er det avgjørende, men *effektene* av denne kampen” (Neumann 2001:173). Det politiske er ikke kampen om forskjellene som sådan, men det politiske er kampen om forskjeller som gjør en forskjell (ibid:173).

Når vi talar om ”maktens diskurs” for at beteckna den diskurs som artikulerar utsagor, bildar teorier och formar sig som diskurs og makt, så talar vi i samma tankaprocess om ”diskursens makt”, dvs om den makt som produceras av diskursen i form av regler, kriterier och disciplinära mönster för vad som hör til och vad som stannar utanför. Vi talar också om den prestige, den status och den auktoritet som en sådan diskurs får eller skaffar sig genom att accepteras av andra, som den de facto säger någonting ”objektivt sant om et objekt”. Därför kan en analys av makt inte frikopplas från den diskurs som uttalar sig om den men som också i själva verket produserar den (Daudi 1987:178).

Jeg vil redegjøre for diskurser og makt i forhold til mine funn senere i oppgaven.

2.2.11 Avgrensning av diskursen og representasjoner

Neumann (2001) beskriver tre skritt i en diskursanalyse. Dette er avgrensning, representasjoner og lagdeling. Nils Åkerstrøm Andersen (1994 gjengitt i Neumann 2001:52) hevder at noen tekster vil utpeke seg som knute- eller forankringspunkter i diskursen. Disse kaller han for *monumenter*. Disse er sentrale da en skal gripe tak i pågående diskurser. I tillegg bør en diskursanalytiker rette fokus mot konflikter. Grunnen kan være at konflikten skyldes at de som dominerer diskursen forsøker begrense nye

²³ Min oversettelse.

innspill i diskursen (ibid.:52). Foucault mente at en burde "*lese alt, studere alt*" (ibid.:52). Men som Neumann (2001:54ff) repliserer til dette:

Det går ikke i praksis, og det vil derfor alltid foreligge en risiko for at enkelte relevante tekster ikke blir tatt med i betraktningen. Hovedpoenget er imidlertid at det er resepsjonen som avgjør, og at den nesten uansett hvilket omfanget diskursen har vil være slik at et forholdsvis begrenset antall tekster utgjør hovedreferansene. *Derfor må man på et tidspunkt med god samvittighet kunne si at man har lest nok, selv om man ikke har lest alt.*

Avgrensning beskriver Neumann (2001:57) som at noe av forskningsoppgaven er å påvise affinitetene og forskjellene mellom de ulike diskursene og påvise at de tilhører samme diskurs. Derfor må en se på hvilke begreper en velger å innlemme og hvilke en utelater. I tillegg mener Neumann at siden en ofte ønsker å undersøke om det skjer endringer i diskursen underveis, må en også avgrense i tid. Her mener jeg at en også må se dette i sammenheng med Hellevik og kostnader i datainnsamlingen. Neumann (2001:57) påpeker også at "jo lengre tidspenn, jo mer grovmasket analyse".

Etter å ha avgrenset diskursen kan en gå over til å finne de representasjoner som finnes i den valgte diskursen. Et annet ord for representasjoner er virkeligheter (Neumann 2001:60). "Den valgte diskurs [...] vil ofte inneholde en dominerende representasjon av virkeligheten og en eller flere alternative representasjoner. Dersom det bare foreligger én representasjon, er diskursen upolitisert eller om man vil politisk lukket" (Neumann 2001:60). Representasjoner er ting og fenomener slik de fremstår for oss, altså ikke tingene i seg selv, men tingene silt gjennom det som kommer mellom oss og verden: språket, kategoriene osv. (Neumann 2001:33). Neumann (2001:60) mener at det er umulig at en diskurs kan bli helt lukket meningsmessig, fordi mening ligger i relasjoner mellom fenomener, og relasjoner må alltid være i fluks.

2.3 Begrepsdefinisjon

Jeg vil senere i denne oppgaven komme til å bruke begrepet *makt*. Dette er et av samfunnsvitenskapens mest omstridte begreper (Østerud et al. 1997:149). Jeg velger derfor her å gjøre en definisjon av hva jeg legger i begrepet makt når det benyttes i denne

oppgaven. Definisjonen jeg bruker i det følgende bygger utelukkende på Østerud (1996:37-39).

Som et utgangspunkt kan vi si at makt er evne til å nå sine mål. I noen sammenhenger betyr dette evne til å innordne andre under sin vilje, uansett på hvilket grunnlag dette skjer. [...] Individuer og grupper kan ha makt over hverandre, på ulike felter eller i ulike sammenhenger. Her kan makt analyseres som bytteforhold. Maktspillet kan arte seg som et bytte av kontroll og innflytelse, hvor fordelingen av ressurser og behov avgjør hvilke gevinster og hvilke tap et bytte gir. [...] Makt kan ligge i kontroll over ressurser, men ressurser i seg selv er ikke nøkkelen til maktforhold. I den norske maktutredningen ble makt definert som ”kontroll over de ressurser som kreves for å avgjøre utfall som aktørene har interesse av”. [...] Ressurser er bare – under enhver omstendighet – en *betingelse* for makt. Faktisk maktbruk krever også en aktør som har motiv og vilje til å sette sine ressurser inn. Dette skillet mellom motiv og ressurser har bl.a. spilt en viktig rolle i analyser av maktforhold i internasjonal politikk.

I tillegg vil jeg ta med Robert Dahls velkjente formulering av makt ”A har makt over B i den grad han kan få B til å gjøre noe han ellers ikke ville ha gjort” (Østerud 1996:40).

2.4 Fra teori til empiri

Jeg vil i hovedsak ta utgangspunkt i *diskursene* og *diskursive felt* jeg mener at jeg kan finne i avisartikler rundt temaene *Sjtokman* og *nordområdene*. De representasjonene jeg mener finnes der vil også bli underbygget av sitater under presentasjon av de ulike representasjonene. Selv om disse kan bli uriktig fremstilt av meg i denne oppgaven i forhold til de hva de ulike aktørene hadde som intensjon med sine utspill, er ikke dette avgjørende for oppgaven. Det er ikke de opprinnelige intensjoner vi er ute etter, men hvordan de blir tolket i en større sammenheng. For å bruke Jensen (2006B:297) sine ord, det er viktig å se diskurser som akademiske størrelser jeg har konstruert ut fra empiriske belegg og ikke som noe som ligger der ute, klart til å bli identifisert.

2.4.1 Norske nordområder og Sjtokman

Som jeg har vært inne på har det vært svært stor interesse for norske nordområder. Barentssamarbeidet fikk relativt mye oppmerksomhet etter sin opprettelse, men dette

stilnet noe etter hvert. Når det gjelder søket som gjøres i denne oppgaven (Nor* and (stockman* or sjtokman* or shtokman*) andnot ibsen)²⁴ fikk jeg en voldsom økning i treff over relativt kort tid. Dette fordelte seg slik:

1.1.1999 – 31.12.1999:	8 treff
1.1.2000 – 31.12.2000:	15 treff
1.1.2001 – 31.12.2001:	22 treff
1.1.2002 – 31.12.2002:	30 treff
1.1.2003 – 31.12.2003:	30 treff
1.1.2004 – 31.12.2004:	83 treff
1.1.2005 – 31.12.2005:	256 treff
1.1.2006 – 31.12.2006:	615 treff
1.1.2007 – 27.10.2007:	317 treff

Disse tallene viser at det har vært en markant økning i de senere årene. Dette mener jeg er med på å bygge opp under relevansen for mitt søk i denne oppgaven. Nå besitter jeg av naturlige årsaker ikke tall for hele 2007, men det kan synes som om det er en tendens til nedgang ut i fra tall vi har hittil i 2007. Jeg ser imidlertid ikke bort fra at dette vil blomstre opp på nytt når det nå har blitt kjent at StatoilHydro skal samarbeide med Gazprom og franske Total om utbygging av Sjtokmanfeltet. Den økningen vi ser over tid her kan vi sammenligne med hva Hønneland(2005) kaller for den store Barentensbegeistring og si at vi her har fått en ”Sjtokman-begeistring”.

Etter å ha redegjort for teorien i det foregående ønsker jeg nå å koble dette opp i mot det case jeg vil presentere. Da jeg er ute etter å finne ut hvilke rolle Sjtokmanfeltet tildeles i den norske mediedebatten, velger jeg å basere oppgaven på et søk i norske aviser. I tillegg vil jeg bruke noen offentlige dokumenter som jeg mener spiller en sentral rolle i denne debatten. Da jeg har begrenset med tid på denne oppgaven kan jeg ikke gjennomgå alle norske aviser. Derfor har jeg valgt ut fire norske aviser som jeg mener kan være med på å gjenspeile den norske opinionen. Gjennom å velge de søkeordene jeg presenterte over mener jeg at de kan bidra til å fange opp de meninger som fremkommer rundt *Sjtokman* og *Norge/nordområdene*. På bakgrunn av dette vil jeg introdusere representasjonene og

²⁴ Jeg vil presisere at dette er for alle tilgjengelige aviser i A-tekst og ikke bare de fire jeg bruker i oppgaven. Men økningen i prosent ville blitt relativt lik.

diskursene jeg mener dominerer denne debatten. Søket strekker seg fra 1.1.2003 til 27.10.2007, noe som etter min mening kan fange opp skjellsettende hendelser og gjennom dette se om det medfører seg endringer i diskursene. Jeg mener også at de diskurser jeg vil introduserer, delvis samsvarer med hva blant annet Hønneland (2005) og Jensen (2006B) har presentert. Dette mener jeg kan underbygge at det søket jeg har gjort, og det universet som jeg har bygget oppgaven på, ikke er totalt frikoblet fra øvrig forskning.

Oppgaven er i stor utstrekning basert på avisartikler. Det er dette Jørgensen og Phillips (1999:127) kaller for *naturlig forekommende materiale*. Fordelen med å bruke avisartikler er at det ikke påvirker materialet som er samlet inn, i motsetning av hva som kunne ha oppstått hvis jeg hadde intervjuet objekter. Det skal legges til, som jeg også har nevnt tidligere, at diskursene ikke ligger ferdig i tekstene jeg bruker. Dette er basert på mine valg og tolkninger. Således kan man si at min søkestreng kan påvirke forskningen ved å bli for subjektiv. Likevel mener jeg at jeg har gjort et ganske bredt utvalg ved å bruke forholdsvis ulike aviser og et relativt stort antall artikler. Jeg mener dermed at bredden i utvalget er stort nok til å kunne forsvares slik det brukes i denne oppgaven. For å gjøre dette mest mulig gjennomskiktig for leseren synliggjør jeg de diskursene jeg mener å ha funnet med relativt mange teksteksempler og sitater. Oppgaven vil fortsatt bygge på mine subjektive tolkninger, men når tolkningene støttes av sitater og eksempler mener jeg det vil være enklere for leseren å forstå hva jeg bygger diskursene mine på. Ifølge Jørgensen og Phillips (1999:152) skal en alltid i fremstillingen av analysen gi leseren en god mulighet til å følge de skritt som er gjort for å komme frem til et resultat og på denne måten gi leseren mulighet til å gjøre sine egne tolkninger.

3.0 Sjtokman og nordområdene

I dag er det å jobbe med nordområder det mest sexy man kan gjøre.²⁵

Det har vært skrevet mange spaltetimer om norske nordområder og hvilke muligheter som ligger der. Særlig petroleum har blitt pekt på som det som skal gi vår nordlige landsdel et økonomisk oppsving. Spesielt i 2005 og 2006 kunne det daglig være flere artikler rundt Sjtokman og nordområdene og hvilket stort norsk potensial som befant seg der. Innimellom har enkelte kritiske røster ment at denne optimismen er overdreven.

Mye vil avgjøres om det gjøres nye funn av gass eller olje utenfor Nord-Norge. Et eventyr er mulig. Tomme hull og akselerert fraflytting er alternativet.²⁶

3.1 Norge og nordområdene

Historisk sett har Norge lange tradisjoner i arktiske strøk. Helt tilbake til pomorhandelen som oppsto mellom russere og nordmenn ser vi samarbeid mellom landene. Denne handelen mellom Nord-Norge og Nordvest-Russland ble viktigere utover 1700-tallet etter at Arkhangelsk hadde mistet mye av sin handelsmessige betydning til St. Petersburg (Hønneland 2005:24). Videre kan vi nevne ”arktiske menn” som Fridtjof Nansen og Roald Amundsen, som har satt sitt preg på arktiske strøk. Senere, under andre verdenskrig, var det også et stort fokus rettet mot Norge og nordområdene. Winston Churchill ønsket lenge å iverksette en landgang og opprette en front i Nord-Norge, men møtte motbør hos sine generaler (Jaklin 2006:158ff). Hitler derimot hadde en besettelse av å opprettholde kontrollen over Nord-Norge. Dette førte blant annet til uenighet mellom ham og hans ubåtsjef, viseadmiral Karl Dönitz, om hvor tyske ubåter skulle settes inn. Dönitz ville bruke dem på østkysten av USA og senke konvoier der, mens Hitler var redd for å miste herredømme i nord og satte en stor del av ubåstyrken inn i dette området (Jaklin 2006:131). I tillegg hadde Svalbard og havområdene rundt en

²⁵ Rune Rafaelsen, leder av Barentsekretariatet, i Nordlys 27.1.2007.

²⁶ Dagens Næringsliv 2.12.2006.

sentral posisjon i forhold til konvoittrafikken fra USA og Storbritannia til det nordlige Sovjetunionen (Jaklin 2006:115ff, 171ff).

Mot slutten av krigen kom soldater fra Sovjetunionen og befri de nordligste landsdelene. Man fryktet en periode at sovjetiske soldater ville bli stående i Norge, men de trakk seg tilbake. Under den kalde krigen var det ofte et høyt politisk spill om tilstedeværelse i nordområdene og på Svalbard (Tamnes 1997:149ff). Det som kanskje kjennetegnet nordområdene tydeligst under den kalde krigen var deres militærstrategiske nøkkelposisjon (Tamnes 1997:249).

Med tiden kom Mikhail S. Gorbatsjov til makten i Sovjetunionen. Han fremla i 1987 et opplegg for utvidet samarbeid mellom de arktiske og nordiske statene. Ikke alt av dette ble sett på som positivt da det ville kunne begrense den vestlige militære tilstedeværelsen i nordområdene (Tamnes 1997:333). Det kom derimot et vendepunkt da den euro-arktiske Barentsregionen ble lansert i 1992. Hønneland (2005:44) skriver at ”Den euro-arktiske Barentsregion har uomtvistelig vært selve flaggskipet i norsk nordområdepolitikk etter den kalde krigens slutt”. Den ble formelt undertegnet gjennom Kirkeneserklæringen av 11. januar 1993 (Hønneland 2005:16).

Jeg bruker å si at beslutningene som tas i Moskva har større betydning for oss som bor her i nord, enn beslutningene som tas fra Oslo.²⁷

De første årene var det nærmeste en euforisk tilstand rundt hvilke muligheter dette nye samarbeidet kunne gi. Det er dette Hønneland (2005:131) har kalt den store Barentsbegeistringen. Så oppnådde man ikke alle de resultatene man hadde håpet, og folk ble skuffet og negative til dette samarbeidet som ikke levde opp til forventningene. Hønneland (2005:130) nevner også at mange har koblet den økte russiske skipstrafikken med olje langs norskekysten opp imot offshore utvikling i Russland, noe som i øyeblikket er svært begrenset. I hovedsak er den oljen som blir fraktet langs norskekysten fra Sibir, men likevel tok oljeutvinning en sentral plass i ”Barentsdiskursen” allerede i 2002 (Hønneland 2005:130).

²⁷ Rune Rafaelsen, leder for Barentsekretariatet i Norge, i Nordlys 16.9.2006.

I 1984 ble det gjort funn på norsk side som inneholdt mye gass og noe olje, dette var det såkalte Snøhvitfeltet (Michaelsen 2005:4). På grunn av liten interesse på markedssiden og at det krevde kompliserte teknologiske løsninger ble feltet ikke utbygget i første omgang. Dette endret seg i 1997 og Snøhvitutbygging kom på nytt på dagsordenen. 31. mai 2002 var alle formaliteter i orden og vedtak om utbygging ble fattet (Michaelsen 2005:4-5). Utbyggingen av feltet skapte mange arbeidsplasser og en stor optimisme i den nordlige landsdelen. I tillegg ble det gjort et annet funn, Goliat, i den norske delen av Barentshavet. Foreløpig er det usikkert hva som vil skje med dette feltet (Aftenposten 13.1.2006).

Der hohe Norden Europas kann sich durchaus zu einer neuen Energieregion des Kontinents entwickeln. Es kann durchaus sein, das in dieser Region ein neues Kapitel der sich entwickelnden norwegisch-russischen Zusammenarbeit geschrieben wird, wodurch ein bedeutsamer Beitrag zur weiteren Integration Europas geleistet wird.²⁸

Utover overnevnte har de fleste prøveboringer som har vært gjort på norsk sokkel i nordområdene gitt dårlige resultater. Derfor har det vært en stor interesse fra norsk side rettet mot ressurser på russisk side, særlig Sjtokmanfeltet. Mer generelt har det vært stor optimisme og stort fokus rettet mot nordområdene. Et talende eksempel på dette er NOU 2003:32 ”*Mot nord! Utfordringer og muligheter i nordområdene*” (2003:9) som på første side i første kapittel fastslår at ”Det er påvist store petroleumsressurser i nordområdene, og ytterligere funn ventes”. I tillegg har det vært mye oppmerksomhet rundt utenriksminister Jonas Gahr Støre sin Tromsø-tale (UD 2005). Der sa han at ”Energidimensjonen løfter seg frem som den kanskje viktigste i nordområdene. Store uoppdagede petroleumsinteresser ligger i de arktiske strøk. [...]. Nordområdene er Europas nye *energiregion*. Beslutningene som Norge og Russland fatter om Petroleumsvirksomhet i Barentshavet, følges med stor interesse verden over”.

The most dynamic field of this cooperation today is the field of energy, which is the main focus of my address today. Norway and Russia are building an energy partnership based on nothing less than one thousand years of peaceful neighbourly relations and a century of diplomatic relations. President Putin has called for a strategic partnership. We have accepted his invitation.²⁹

²⁸ Utdrag av Jonas Gahr Støre sin tale i Berlin (UD 2006A).

²⁹ Utdrag av Jonas Gahr Støre sin tale i Moskva (UD 2006B).

Jeg vil også nevne Soria Moria-erklæringen (2005) som er dokumentet som danner grunnplattformen for de tre partiene som per 2007 danner landets regjering. Her skriver de at ”Regjeringen ser Nordområdene som Norges viktigste strategiske satsningsområde i årene som kommer. Nordområdene har gått fra et sikkerhetspolitisk oppmarsj område til et energipolitisk kraftsentrum og område for store miljøpolitiske utfordringer, noe som har endret fokus hos andre stater i regionen”.

3.1.1 Norge og Sjtokman

Når nordmenn er blitt på fornavn med et russisk gassfelt vanlige russere knapt har hørt om, er det på tide å drikke vann mellom cocktailglassene.³⁰

Omtrent på samme tid som Gorbatsjov begynte å snakke om et utvidet samarbeid i nordområdene, gjorde Sovjetunionen et stort gassfunn på ubestridt russisk område i Barentshavet. Dette var det enorme Sjtokmanfeltet som skal inneholde 2400 milliarder kubikkmeter gass (Aftenposten 2.1.2006). Hydro har vært med i kampen om å få innpass på dette feltet helt fra 1989, mens Statoil først kom med i 2004 (Dagens Næringsliv 23.6.2004).

Etter dette har det vært skrevet mye om Hydro, Statoil og Sjtokman. I svært mange av artiklene jeg har brukt som grunnlag for denne oppgaven har spørsmålet ofte vært om *både* Hydro og Statoil kommer med på Sjtokman. Innimellom har det også fremkommet skepsis til om noen av dem kommer med i det hele tatt. De to siste statsministere i Norge, Kjell Magne Bondevik og Jens Stoltenberg, er blant de som har vært med på å målføre denne optimismen. En kan forstå deler av denne optimismen da det til stadighet kom svært positive meldinger fra russisk hold. Det var imidlertid også gode grunner til tilbakeholdenhet fordi ryktene som oppsto i russisk media som regel ble tilbakevist av Gazprom og selskapets administrerende direktør Aleksej Miller.

Fra russisk hold ble tidsfristen for når tildelingen skulle skje stadig flyttet ut i tid. I Norge ble det fra enkelte hold ropt et varsku om at russerne kun hadde et ønske om å få mest

³⁰ Dagens Næringsliv, ”Shtokmania”, 22.6.2005.

mulig tilgang til teknologien Hydro og Statoil besatt, før de ville utvinne feltet på egenhånd. Dette ble blant annet hevdet av Fredrik Hauge i Bellona (Dagens Næringsliv 14.10.2006),

Så, etter utallige utsettelse, dukket det den 9. oktober 2006 opp nye rykter i russisk media om at det var tatt en avgjørelse vedrørende Sjtokmanutbyggingen. Denne gang så ryktene tilsynelatende ut til å stemme. Gazprom hadde bestemt seg for å utvinne feltet på egenhånd, og dermed ikke tildele noen utenlandske selskaper eierandeler i feltet. Det så nå ut som om Hydro og Statoil hadde brukt millioner av kroner på prosjektering uten særlig god uttelling.

3.1.2 Etter 9. oktober 2006

Uttalelsen fra Gazprom-sjef Alexej Miller var ikke til å ta feil av: "Vi utvikler Shtokman-feltet på egen hånd. Beslutningen er endelig".³¹

Etter flere års kamp, både for Hydro, Statoil og mange statsråder, var avslaget som ble gitt 9. oktober 2006 nedslående. De to norske selskapene var utelatt fra Sjtokmanfeltet (Aftenposten 10.10.2006). I dagene som fulgte var de norske avisene fulle av artikler om avgjørelsen. Reaksjonene var delte; noen så fortsatt muligheter for oppdrag på Sjtokman, mens andre var mer kritiske. Nordlys (11.10.2006) skrev at dette var en skuffelse og at "olje og gass er selve drivkraften i regjeringens nordområde-satsning".

Selv etter dette svirret ryktene i mediene om at både Hydro og Statoil, i tillegg til andre aktører, fortsatt kunne være ønsket på Sjtokman.

3.1.3 To blir én

Tidligere hadde Norge tre oljeselskaper; Hydro, Saga Petroleum og Statoil. Saga Petroleum ble i 1999 kjøpt opp av Hydro (Aftenposten 6.7.1999). Etter oppkjøpet ble det fra ulike hold hevdet at det var viktig å beholde de to gjenstående, slik at det fremdeles kunne foregå en viss konkurranse på norsk sokkel. Politikere har også vært kritiske til en

³¹ Dagens Næringsliv 10.10.2006.

sammenslåing av de to gjenværende oljeselskapene. Da det var hemmelige sonderinger mellom de to selskapene i 2004, og dette senere lekket ut, var mottagelsen relativt blandet (Dagens Næringsliv 12.2.2004). Den 18. desember 2006 kom meldingen om at Statoil og Hydro ville fusjonere, og denne gang var det forholdsvis få innvendinger fra det politiske miljø. Tidligere hadde dette til dels møtt ganske heftig motstand på politiske hold. Samtidig ble det klart at staten fortsatt vil beholde aksjemajoriteten i selskapet med om lag 62,5 prosent av aksjene. I tråd med Stortingets beslutning fra 2001 om minst 67 prosent statlig eierandel i Statoil ASA og Stortingets beslutning 4. juni 2007 for det nye selskapet vil statens eierandel i StatoilHydro med tiden økes til 67 prosent (OED 2007).

Det har vært spekulert i om fusjonen kunne knyttes opp mot Gazproms avslag 9. oktober 2006.

3.1.4 StatoilHydro får delta

Utover vinteren og sommeren 2007 dukket det stadig opp spekulasjoner, både fra norsk og russisk side, om at StatoilHydro fortsatt kunne være ønsket i en utbygging av Sjtokmanfeltet. Dette ble tilbakevist fra russisk side. På mange måter var det begynt å bli en vane med en strøm av rykter rundt denne utbyggingen. I juli 2007 fikk franske Total en kontrakt med tilbud om en andel på 25 prosent på Sjtokman. Dette medførte enda flere skrivelser om at det var mulig at ytterligere ett selskap skulle få delta på feltet. Den 25.10.2007 kom det en bekreftelse på at StatoilHydro har fått en andel på 24 prosent i selskapet som skal bygge ut Sjtokmanfeltet. Utover StatoilHydro sin andel har Gazprom og Total andeler på henholdsvis 51 og 25 prosent. Betingelsene i denne kontrakten er foreløpig ukjent, men det er kjent at en investeringsbeslutning vil bli tatt i andre halvdel av 2009 (Aftenposten og Dagens Næringsliv 26.10.2007).

4.0 Avisdebatten, søkestrengen og representasjonene

Basert på den økende interessen for nordområdene jeg mener å ha registrert i det offentlige rom i Norge, bestemte jeg meg for å undersøke dette nærmere. Både i NOU 2003:32, *Mot nord! Utfordringer og muligheter i nordområdene*, og i dagspressen, har petroleumsressurser fått et stort fokus. Jeg vil nå presentere det søket jeg har gjort og hvilke representasjoner jeg mener å ha funnet gjennom dette søket. Jeg vil ikke ha mulighet, på grunn av plassbegrensning, til å ta tak i alle de representasjonene jeg mener fremstår i det materialet jeg har vært igjennom. Jeg vil her vise de mest sentrale representasjoner som råder innen for mitt utvalgte materiale. Dette for å gjøre klart at det råder en *diskursorden*, slik som Fairclough beskriver, med diskurser som kjemper mot hverandre.

4.1 Søkestrengen

Søkestrengen jeg brukte for å undersøke debatten var ”*Nor* and (stockman* or sjtokman* or shtokman*) andnot ibsen*”. Årsaken til at søket er tilrettelagt på denne måten er at jeg ønsker å se om norske interesser og Sjtokman fremkommer i samme ”åndedrag”. Grunnen til at ”*Ibsen*” er med i søket er et forsøk på å redusere antall artikler om Ibsens Dr. Stockman. Jeg har også tatt med de mest brukte måtene å stave ”Sjtokman” på.

Som tidligere nevnt ville jeg bruke de fire avisene Aftenposten, Dagens Næringsliv, Klassekampen og Nordlys. Bakgrunnen for at jeg valgte startdato 1.1.2003 for min analyse var at det både i 2002 og 2003 ble gjort 30 treff for når jeg gjorde mitt søk. Året etter var dette økt til 83 treff og i 2005 var det hele 256 treff. På bakgrunn av denne økningen ønsket jeg å se på om det var i ferd med å utleire seg bestemte representasjoner.

Opprinnelig hadde jeg avsluttet mitt søk den 9.5.2007. Da jeg satt og skrev avslutningen på denne oppgaven høsten 2007, kom nyheten om at StatoilHydro hadde fått en andel på Sjtokman den 25.10.2007. Jeg oppfattet dette som en skjellsettende hendelse innenfor

min diskursorden, og utvidet derfor søket til og med 27.10.2007. Med søkestart 1.1.2003 og frem til 27.10.2007 gav dette totalt 764 treff. Noen få av disse måtte trekkes fra i forhold til søkets intensjon da de for eksempel omhandlet et kjøpesenter i Helsingfors, Ibsens Dr. Stockman eller fødsler/dødsfall. Det totale antallet avisartikler som er brukt i oppgaven på ca 750 og jeg mener det gir et godt grunnlag for å kunne utlede diskurser. Artikkene fordele seg ujevnt mellom de fire avisene. Dagens Næringsliv hadde 314 artikler med i dette søket, Aftenposten 216, Nordlys 186 og Klassekampen 29 artikler. At det er en skjevdeling mellom dem mener jeg ikke nødvendigvis er noe svekkelse av oppgaven. Det var ikke forventet at Klassekampen skulle være like godt representert som de øvrige. De var innlemmet i søket for å sikre et litt bredere spekter aviser.

Som vi så i oversikten over artikler så økte antall treff betraktelig i 2004. Og siden har det økt hvert eneste år, med unntak av at tallene for 2007 ennå ikke er kjent. Etter min mening er det ikke tilfeldig at økningen inntraff nettopp i 2004. Mye av grunnen til økningen mener jeg er at ”*NOU 2003:32: Mot nord*” ble behandlet i Stortinget i 2004 og utgitt rundt påsketider samme år. Dette er etter mitt syn en viktig premissleverandør for fokuset som har vært på norske nordområder.

Basert på en grundig gjennomgang av artiklene vil jeg nå beskrive de representasjonene jeg mener fremkommer i søket. Som nevnt tidligere er dette en subjektiv fremstilling av min oppfatning, men jeg vil forsøke å underbygge min forståelse av dette med sitater for å understøtte min presentasjon, og for å vise leseren hva jeg bygger min oppfatning på.

4.2 Representasjonene

4.2.1 Petroleumsprovinsen?

Statoils strategiske sjef for Barentshavet, Hans M. Gjennestad, vil ikke si så mye om Statoils planer for rørledning nordover, annet enn at også han er sikker på at det vil bli bygd en rørledning langs norskekysten. - Erkjennelsen her i Norge er at Barentshavet kan komme til å bli Europas nye ledende olje- og gassregion til havs, sier Gjennestad, og tenker 15 til 20 år framover i tid.³²

³² Nordlys 20.5.2005.

Hovedbudskapet her er at nordområdene skal bli det nye store vekstområdet i Norge og at vi kan forvente en enorm oppblomstring. Her pekes det på at det er mangel på petroleumsressurser i verden og at en stor andel av de som finnes ligger i nordområdene. Videre sies det at de fleste av disse ressursene enten ligger på russisk side eller i omstridt område. Det blir jevnlig referert til tall fra US Geographical Survey som har regnet ut at 40 prosent av verdens uoppdagede gassreserver ligger i Barentshavet. Men noen stiller også spørsmålstegn ved disse tallene og særlig om Norge har tilgang til noen av disse ressursene.

- Petroleumsprovinsen i nord er noe overfokuset. Det er nødvendig å nyansere bildet, mener Geir Westgaard, prosjektleder for nordområdesatsingen i Utenriksdepartementet.³³

Direktøren til Kimek, verftet i Kirkenes, mener at Norgeskartet vil bli snudd på hodet bare Norge og Russland klarer å komme til enighet om ressursene i Gråsonen (Nordlys 7.5.2005). Den norske petroleumsbransjen selv har til tider vært svært positive og tillagt seg selv en vesentlig rolle i den utvinningen mange ser for seg i nordområdene.

Når representanter for den norske oljenæringen forteller om sin satsning i nordområdene, er det nesten utelukkende om satsningen på russisk side. Unntaket er Snøhvitfeltet. Det er nå snart ferdig og klart til å settes i drift. Likevel er det mange som fortsatt er optimister. Uavhengig om de norske selskapene ville bli med på Sjøtokman er det likevel stor forventning til det som skal skje på russisk side. Noe jeg mener følgende sitat er et bevis på. "Uansett om det finnes mer olje eller gass i den norske delen av Barentshavet, er det store forventninger i Kirkenes om positive ringvirkninger når Russland bygger ut det enorme gassfeltet Stockman" (Aftenposten 4.2.2006).

I juni 2005 skrev Dagens Næringsliv (20.6.2005) at Russland var blitt favorittreisemålet til norske statsråder. Dette ble bekreftet av Norges ambassadør til Russland, Øyvind Nordstletten. Første halvår 2005 hadde 12 ministere vært på offisielle besøk i Russland. Bare EU-hovedstaden Brussel ble beåret med flere besøk i 2005. Da Bondevik gjestet

³³ Nordlys 30.9.2006

Russland i juni 2005, sammen med Statoil-sjef Helge Lund og Hydro-sjef Eivind Reiten, uttalte han at "Jeg legger til grunn at det blir norsk deltagelse på Shtokman" (Dagens Næringsliv, 22.6.2005). Senere på året bekreftet Statoil at de hadde ansatt flere folk i Russland og at Shtokman var hovedårsaken til dette (Dagens Næringsliv, 17.8.2005).

- Russland er et kjempemarked i årene fremover, og Aker Kværner vil være med, sier han.
Bare Sakhalin-feltene regner ekspertene med inneholder mer olje og gass enn hele Nordsjøen, inkludert britisk sektor. Forekomstene ble kjent allerede på 1930-tallet, men teknologien og kapitalen kom først da kommunismen forsvant.³⁴

Det finnes svært få eksempler i de artikler jeg har lest hvor en finner konkrete utspill som omtaler bestemte prosjekter på norsk side. De fleste tar utgangspunkt i mulige funn på norsk side eller de funn som er gjort på russisk side. Ett unntak er daværende olje- og energiminister Odd Roger Enoksen sine uttalelser i Dagens Næringsliv (6.12.2006) hvor han nevner tre spesifikke muligheter på norsk side. Dette er Goliat-feltet, olje på Snøhvit og en fordobling av gassutvinningen på Snøhvit ("Tog 2").

Ifølge olje- og energiminister Odd Roger Enoksen (Sp) kan tre nye utbyggingsprosjekter nå bidra til minst like store investeringer som dagens Snøhvit-utbygging til 58 milliarder kroner - alle tre milliardoverskridelsene inkludert. Det dreier seg om:

- Utbygging av oljefeltet Goliat.
- Utbygging av oljesonen på Snøhvit-feltet.
- Fordobling av Snøhvit-anlegget på Melkøya - bygging av et såkalt "tog to".

[...] Til tross for at norsk nordområdeentusiasme har fått seg en knekk etter at Statoil og Hydro ble avvist i kampen om det russiske gassfeltet Shtokman, står Enoksen fast på "en klar politisk ambisjon og forpliktelse" til å få til oljeaktivitet i nordområdene.³⁵

Norges daværende olje- og energiminister Odd Roger Enoksen tror fortsatt at det skal være mulig for norske selskap å få utvinne noe av ressursene på russisk side. (Nordlys 23.1.2007). Selv om mye av fokuset var knyttet opp mot Shtokmanfeltet, kan det altså synes som mange fortsatt er ved godt mot med tanke på petroleumsmuligheter i nord.

Russland har utført en rekke prøveboringer og gjort flere funn i Barentshavet, Petsjorahavet og Karahavet. I 2005 følger en opp med boringer utenfor Nenets. På Shtokman har en funnet gass som tilsvarer 25 ganger Snøhvit. I omstridt område er det gjort flere interessante funn, og her peker særlig gassfeltet Fedinskij seg ut. Det hevdes at dette feltet er betydelig større enn

³⁴ Astor Nyborg, anleggssjef for Aker Kværner i Dagens Næringsliv 31.12.2004.

³⁵ Dagens Næringsliv 6.12.2006.

Shtokman. På norsk side i Barentshavet er det gjort interessante funn av olje på Goliat, nord for Hammerfest, men foreløpig er det kun gassfeltet Snøhvit som er funnet drivverdig. Det er verdt å merke seg at Snøhvit ikke regnes som et stor felt. [...] En har lenge forventet at Shtokman, 500 km ute i Barentshavet, vil bli det første store russiske gassfeltet som bygges ut. Her planlegges gassen ilandført ved Murmansk for produksjon av LNG. Denne utbyggingen imøteses med store forventninger på norsk side, da prosjektet representerer muligheter for norsk olje- og leverandørindustri. Ikke minst vil en utbygging kunne gi Øst-Finnmark med Sør-Varanger et kraftig løft gjennom etablering av viktige base- og forsyningsfunksjoner rundt Kirkenes havn. [...] Om Gazprom prioriterer Jamal er dette dårlig nytt for Finnmark, da en med dette vil stå overfor en situasjon hvor der ikke lenger finnes konkrete planer for utvikling av offshorevirksomhet i Barentshavet.³⁶

Meningene om mulighetene i Barentshavet er delte. Flere aktører i representasjonen er generelt kritiske til norske petroleumsmuligheter i nordområdene. Oppfatning blant disse er at det ikke mye å hente på norsk sokkel i nordområdene. De mener derimot at ressursene er å finne på russisk side. Samtidig er det en utbredt skepsis til om Norge vil kunne få innpass for å kunne ta del i utvinningen av petroleum på russisk side.

Det er også kommet en rapport (SINTEF 2006) som sier at havbunnen i Barentshavet begynte å løfte på seg for 40-50 millioner år siden, og at det medførte at mye av ressursene på norsk side dermed lekket ut. Den russiske siden ble rammet i mindre grad. Det ble kjent at når det ble åpnet opp for nye konsesjonssøknader i Barentshavet, hadde ingen av verdens tre største oljeselskaper søkt. Grunnen er enkel: ”Den norske delen av Barentshavet er neppe den nye store olje- og gassprovinsen” (Aftenposten 24.11.2005).

Den norske delen av Barentshavet er neppe den nye store olje- og gassprovinsen. Det er boret rundt 60 letebrønner de siste vel 20 år. Gassfeltet Snøhvit er funnet, og bygges ut. Det er gjort et oljefunn, Goliat, som kanskje er drivverdig. [...] Resultatet av letingen ser ut til å bekrefte hva mange oljefolk fryktet, nemlig at gassen og oljen som var der, har lekket ut. For noe slikt som 40-50 millioner år siden begynte havbunnen i deler av Barentshavet å stige opp. Dermed oppsto lekkasjene. Denne «upliftten» som det kalles på oljespråket, rammet den norske delen hardest, og i mindre grad det som i dag er den russiske delen.³⁷

³⁶ Rune Rafaelsen og Rune Rautio, Barentssekretariatet, i Nordlys 24.1.2005.

³⁷ Aftenposten 24.11.2005.

De som i hovedsak er skeptiske til at en kan forvente en enorm oppblomstring tilknyttet petroleum i nordområdene er forskere og representanter tilknyttet miljøbevegelsen. Flere er særlig opptatt av at det per i dag ikke er gjort mange funn på norsk side og at utsiktene ikke er så lovende for å gjøre funn der (Aftenposten 4.11.2004).

Funnene i det norske Barentshavet utgjør så langt bare to prosent av de oppdagede norske olje- og gassressursene. Fortsatt er både Norskehavet og Nordsjøen regnet som mer lovende leteområder enn det norske Barentshavet. [...] Muligens er det på tide å innta en pragmatisk holdning. Kanskje det beste norsk oljeindustri kan håpe på i nord, er å få være med på utbygging av russiske olje- og gassressurser.³⁸

Skeptikerne viser til hvilke mengder petroleum som faktisk er funnet på norsk side. I tillegg har det vært en generell avventende holdning blant de store oljeselskapene til å satse på norsk side i nordområdene. Et eksempel er den franske oljegiganten Total som heller ønsket å prioritere Norskehavet, hvor det allerede er gjort funn, fremfor Barentshavet (Aftenposten 2.6.2003).

De foreløpig begrensede resultatene på norsk sokkel har da også ført til at interessen blant noen av verdens aller største oljeselskaper er kjølnet for den norske delen av Barentshavet. [...] På russisk side er det derimot gjort et 50-tall betydelig olje- og gassfunn på flere felter.³⁹

I Dagens Næringsliv (1.11.2004) var det en artikkel der man fikk uttalelser fra lokale aktører i Kirkenes. De forventet ikke bare at det skulle komme en gedigen vekst på grunn av petroleum. Kirkenes skulle bli et "Hammerfest ganger to". Statoil-talsmann, Sverre Kojedal, er opptatt av å dempe forventningene siden det faktisk ikke er gjort noen funn utenfor Øst-Finnmark ennå. Han uttaler likevel at det er gode muligheter for funn, men da mest sannsynlig inne i omstridt område. Statoil anslår på sine hjemmesider at omstridt område har 50 prosent større ressurser enn hele det norske Barentshavet.

Barentshavet ble i 2001 stengt slik at man kunne foreta miljøundersøkelser. Deler av området ble gjenåpnet for leteaktivitet i 2004. I hovedsak er det europeiske småselskaper som har vist interesse rundt denne delen av den norske sokkelen, mens de store aktørene har uteblitt (Aftenposten 1.11.2004).

³⁸ Dagens Næringsliv 10.11.2005.

³⁹ Aftenposten 24.2.2006.

Kanskje bra da at Statoil og Hydro får høre velvillige ord om deres interesse i utbygging av russiske gassfelt. Interessen baserer seg på at det der finnes store påviste reserver. I norsk del av Barentshavet er det hittil boret 60 tørre hull.⁴⁰

Dagens Næringsliv (21.6.2005) skrev at alle var positive til en norsk utvinning av petroleum i Nordområdene, bare det skjedde på uomtvistet russisk sokkel og at ”Annen drøfting av nordområdene har enten vært lavmælt eller preget av verbal uvilje”.

Det blir hevdet at Snøhvitfeltet ikke er spesielt stort og at det er dyrt å bygge ut. I tillegg sprakk budsjettet flere ganger. Årsaken til at Statoil likevel bygger det ut hevdes å være at de ønsker å ha et godt kort å komme med når russerne skal velge makkere til å bygge ut Sjtokmanfeltet (Dagens Næringsliv 3.12.2005).

- Vi kan si noe om ressursene i Barentshavet, men vi vet alt for lite om den enorme sokkelen nord for Russland, påpeker [Willy] Østreng, som til daglig er tilknyttet forskningssenteret Ocean Futures, Han etterlyser mer edruelighet i nordområdedebatten, som han mener har innsnevret seg til olje og gass-spørsmål. - Det er farlig å la debatten handle om bare Stockman og Melkøya. Vi kan si at oljen vil ha positive ringvirkninger for Nord-Norge, men de må ikke overdrives, advarer han.⁴¹

Etter at de norske selskapene fikk avslag på eierandeler på Sjtokman høsten 2006 kom det enda flere dystre spådommer for norske muligheter i nordområdene. I tillegg blåste det ytterligere liv i en allerede pågående representasjon, nemlig behovet for å fusjonere de to norske oljeselskapene. Denne representasjonen vil bli presentert i påfølgende avsnitt. Selv etter at fusjonerte StatoilHydro kom seg inn på Sjtokman, viser det seg at flere fortsatt er skeptiske til lønnsomheten av å være med der (Dagens Næringsliv 27.10.2007).

4.2.2 Fusjonsdebatten

Det har vært hevdet at Sjtokman er et være eller ikke være for Hydro som internasjonalt oljeselskap. Lykkes ikke Hydro der, må selskapet finne en partner, er logikken.⁴²

I det norske fagmiljøet har det vært rettet kritikk mot at staten tillater to norske, statseide selskaper å konkurrere på samme prosjekt internasjonalt. Johan Petter Barlindhaug gikk i

⁴⁰ Dagens Næringsliv 21.6.2005.

⁴¹ Nordlys 27.9.2006.

⁴² Dagens Næringsliv 11.4.2005.

juni 2005 ut og kritiserte denne praksisen. Han mente at de to norske selskapene burde ha koordinert sine strategier for Sjtokmanfeltet. Arbeiderpartiets Haakon Blankenborg syntes også det var problematisk at de to norske selskapene hadde så ulike strategier. Dette ble tilbakevist av utenriksminister Jan Petersen, som mente at det var kvaliteten på tilbudene til selskapene som var avgjørende (Dagens Næringsliv 20.6.2005). Fra russisk side kom det også med jevne mellomrom signaler om at en ville se det som en fordel med bare en norsk aktør og at en fusjon ville være å foretrekke.

Beslutningen om Shtokman-deltagelse faller trolig om få uker. Og her er en tanke for de neste fem år: Hvis bare ett av de norske selskapene kommer med, vil de da være adskilte oljeselskaper i 2011?⁴³

Mange har ment at de norske oljeselskapene, Statoil og Hydro, er for små til å hevde seg internasjonalt. Særlig sistnevnte ble av mange spådd en dyster fremtid om de ikke kunne komme seg inn på Sjtokmanfeltet eller andre store prosjekter. Grunnen er at Hydro har relativt liten fremtidig tilgang til ressurser når Ormen Lange-feltet på Aukra blir ferdig utbygd. I mange av artiklene i søket ble det snakket varmt om en mulig fusjon mellom Hydro og Statoil. Enkelte mente at dette vil tvinge seg frem hvis selskapene ikke fikk innpass på Sjtokman. Dersom Hydro ikke lykkes der, har de dårlige fremtidsutsikter var omkvedet. Det har også blitt brukt som et argument av de ”som følger de utenlandske selskaperes kamp om å bli med på Stockman”, at det er lite sannsynlig at russerne ville velge to delvis statseide selskaper som sentrale partnere (Aftenposten 10.9.2004).

Påstandene om at Hydro og Statoil burde slås sammen for å bli større og sterkere i utlandet avviser han [tidligere Statoil-sjef, Arve Johnsen] kategorisk. - Det er nettopp konkurransen mellom de to som har gjort begge selskapene så gode, sier Johnsen.⁴⁴

Både fra politisk hold og bransjen selv ble det tatt til motmæle mot nødvendigheten av en fusjon. Det ble hevdet at dette kunne skade konkurranseforholdet på norsk sokkel. Det ble også brukt som argument at det var denne konkurransen som har bidratt til at Norge har to selskaper som ligger langt fremme teknologisk sett.

⁴³ Dagens Næringsliv 23.6.2006.

⁴⁴ Dagens Næringsliv 14.9.2005.

Nederlagene til Statoil og Hydro i kampen om det russiske Shtokman-feltet, kommer til å trigge en snarlig fusjon mellom de to selskapene, hevder oljeanalytiker John A. Olaisen. Tidligere oljeminister Olav Akselsen (Ap) protesterer.⁴⁵

Den 18. desember 2006 kom nyheten om at de to norske oljeselskapene ville fusjonere og at dette vil tre i kraft 1. oktober 2007. Dette var da bare drøye to måneder etter at Gazprom hadde utelatt Statoil, Hydro og de øvrige internasjonale aktørene fra Shtokmanfeltet. Enkelte hadde tidligere hevdet at fusjon ville gjøre selskapet til en for stor aktør i Norge, men at det fortsatt ville være for lite til å kunne hevde seg internasjonalt. Da fusjonen ble en realitet og offentlig kjent, var det ikke like mange protester som sist det var på tale å fusjonere de to selskapene. Det ble imidlertid fremhevet av aktører i bransjen selv og ulike eksperter at fusjonen ble fremtvunget for å kunne få innpass på Shtokmanfeltet.

Stoltenberg brukte de aller største ordene da han presenterte sammenslåing av Statoil og Hydros olje- og gassvirksomhet på sin halvårige pressekonferansen i går morges.

- Dette innleder en ny epoke i norsk olje- og gassvirksomhet. Vi får et verdensledende selskap, og tar vare på den enestående kompetansen vi har, sier han.⁴⁶

Da det ble kjent at det nye fusjonerte selskapet, StatoilHydro, skulle delta i utbyggingen av Shtokman, ble det hevdet at dette ikke ville kunne skjedd uten en fusjon dem imellom (Aftenposten 26.10.2007)

4.2.3 Ressurser i omstridt område

Den økonomiske utviklingen i Finnmark og det øvrige Nord-Norge kan i sterkere grad enn antatt bli avhengig av at Norge og Russland finner en løsning på avgrensningen av kontinentalsokkelen i Barentshavet.⁴⁷

Norges offisielle politikk har alltid vært at Norge har god tid når det gjelder en avklaring om grenselinjeforhandlingene. Innenfor denne diskursordenen har det vært hevdet fra russiske aktører at det er Norge som har det travelt med å få en avklaring på delelinjen. Uttalelsen bygger på at Russland har funnet mange store petroleumsfelt, mens Norge,

⁴⁵ Dagens Næringsliv 16.10.2006.

⁴⁶ Aftenposten 19.12.2006.

⁴⁷ Nordlys 24.1.2005.

etter at Snøhvitfeltet er ferdig utbygget, i øyeblikket trolig ikke har noen flere lokaliserte felter som er verdt å bygge ut i nordområdene.

Norge har det travlere enn Russland med å få til en delelinje i Barentshavet. Vi har mer enn nok av gigantforekomster på vår sokkel, sier russisk geofysisk ekspert. - Det er nå bare min personlige mening, sier generaldirektør Konstantin Logunov i selskapet Sevmorneftegeofizika (SMNG).⁴⁸

Det regjeringsoppnevnte nordområdeutvalget, med direktør for Norsk Polarinstitut i Tromsø, Olav Orheim, som leder, fokuserte i stor grad på at en måtte få en løsning på grenselinjen i Barentshavet (Aftenposten 31.1.2004). De skriver i sin oppsummerende anbefaling i rapporten ”*Mot nord!*” (NOU 2003:32 (2003:11)) at ”*det er utvalgets mening at en avklaring i forhold til grenselinjen er det viktigste enkeltstående politiske tiltak som må til for å sikre utvikling av et godt, forpliktende samarbeid med Russland i Barentshavet*”.

Det er ulike synspunkter på hvilken strategi Norge bør velge for forhandlingene om omstridt område. Econ oppfordret Norge til å ta det med ro (Dagens Næringsliv 29.9.04), mens Statoil-topp og NHO-president, Erling Øverland, har det mye mer travelt. I Aftenposten (18.1.2005) sto det en artikkel der det ble redegjort for hva Statoil tror skjuler seg av ressurser i Gråsonen. Det fremkom i samme artikkel at UD var svært lite begeistret over oppmerksomheten rettet mot hva som kan befinne seg av ressurser i omstridt område.

Statoil mener det kan være mer olje og gass i de omstridte områdene enn i den norske delen av Barentshavet. Før jul la Statoil frem opplysninger om hva selskapet tror skjuler seg under havbunnen i det omstridte området: Hele 12 milliarder fat olje og gass.⁴⁹

Aktører i Nord-Norge og oljeselskapene har det travelt med å komme i gang med utvinning av petroleumsforekomstene i nordområdene og vil ha en snarlig avklaring vedrørende delelinjen, mens Norge som stat ikke vil forhaste seg da den ønsker en best mulig avtale omkring delelinjen.

⁴⁸ Aftenposten 28.1.2005.

⁴⁹ Aftenposten 18.1.2005.

Hvis alt går på skinner får Kirkenes oppleve samme eventyr som Hammerfest. Minst. Hvis Norge og Russland klarer å fordele resten av ressursene i Barentshavet blir gassen på Snøhvit for en stille fjert å regne sammenlignet med boomen som venter Kirkenes. 40 prosent av verdens uoppdagede gassreserver ligger der, har US geographical Survey regnet ut. - Da blir Norgeskartet snudd på hodet, sier Mannsverk.⁵⁰

Enkelte fryktet at Russland ville bruke for eksempel Sjtokmanfeltet eller delelinjen for å presse frem lite gunstige løsninger for Norge. Andre mente at Norge ikke ville slippe inn på Sjtokmanfeltet før det var blitt en avklaring på delelinjen.

De uoppdagede reservene i det omstridte området mellom Norge og Russland kan være fra det samme til 50 prosent mer eller mange ganger mer enn på norsk side.

De uoppdagede reservene på russisk side anslås igjen å være dobbelt eller flere ganger så store som på norsk side, avhengig av hvilke kilder som legges til grunn.⁵¹

Norges offisielle politikk har ikke endret seg på dette punktet, det haster ikke med en avklaring vedrørende delelinjen.

4.2.4 Verdensmestere på miljø og teknologi

Men vi mener at økt norsk innsats i området vil styrke miljøvernet - ikke svekke det.⁵²

Det virker å være en til dels utbredt oppfatning både blant tilhengere og motstandere av petroleumsutvinning i nordområdene at hvis det først blir besluttet å starte en utvinning i nordområdene, så er det en fordel om Norge deltar. Denne oppfatningen baserer seg på synet om at det er nordmenn som kan, og er best på, å verne miljøet. Motstandere har et håp om at det ikke skal bli noen utvinning i det hele tatt, men at hvis det først skjer, så er det en fordel at Norge bidrar. Andre mener at det uansett vil komme en utvinning og Norge derfor må gå foran og sette en standard for miljøet og sørge for at disse blir fulgt.

Jeg håper norsk teknologi og kunnskap slippes til i det verdifulle Barentshavet og viser vei for russerne. Blir det slik at vi blir stående og se på at russerne griser til Barentshavet på grunn av politisk rot, ville det være triste greier.⁵³

⁵⁰ Greger Mannsverk, direktør i KIMEK, i Nordlys 7.5.2005.

⁵¹ Aftenposten 24.2.2006.

⁵² Kåre Rygg Johnsen, Tekna – Teknisk- naturvitenskapelig forening, i Aftenposten 8.11.2004.

⁵³ John Herud, NLI Asker Subsea AS, i Aftenposten 11.5.2005.

Hovedtyngden i denne representasjonen uttrykker norsk overlegenhet når det gjelder evne til utvikle bærekraftig teknologi og vilje til å drive miljøvennlig petroleumsutvinning.

- Akkurat nå pågår russisk oljeboring på Shtokman med strengere teknologiske krav enn på norsk side, sier faglig rådgiver, Unni Berge i Bellona.⁵⁴

Det er sjelden man finner miljøvernere som er positive til utvinning av petroleum. Flere av dem mener likevel at hvis det først blir utvinning, så må Norge delta fordi få, eller ingen, kan utvinne petroleum offshore bedre enn nordmenn. Likevel sier en aktør fra Bellona at russerne har strengere utslippskrav ved prøveboringer i Barentshavet enn hva Norge opererer med. I tillegg er den russiske miljøbevegelsen skeptisk til om Statoil og andre vestlige selskaper er noe bedre enn russiske. I et brev sendt til daværende statsminister Kjell Magne Bondevik, som er referert i Dagens Næringsliv (14.9.2004), uttrykker de sin skepsis: ”Tidligere erfaring med utenlandske investeringer gjort av Statoil viser at det ikke er noen grunn til å tro at Statoil vil oppføre seg bedre enn russiske selskaper i Shtokman-feltet”.

LO-sekretær Trine Lise Sundnes forsvarer LOs pådriverrolle for utvinning med at det vil bidra til at Norge får utviklet miljøvennlig teknologi.

- Vi er opptatt av å utvikle teknologi med miljøkrav. Et rikt land som Norge har et særlig ansvar for å utvikle teknologi. Vi stiller for eksempel i en helt annen klasse på Shtokmann-feltet enn russerne gjør.⁵⁵

Informasjonssjef i Statoils Snøhvitprosjekt, Sverre Kojedal, uttalte følgende til Aftenposten (18.2.2004): ”Russland har begrenset erfaring med leting, utvikling og produksjon offshore. Vi ønsker den samme ekspertrollen hos dem som amerikanere og engelskmenn hadde i startfasen på norsk sokkel”. Dette og lignende sitater er ganske vanlig i det utvalget jeg har gjort. Norsk teknologi hevdes å være nødvendig for å kunne gjøre en offshore utvinning på russisk side. Det støttes av en stor majoritet, at hvis det først skal foretas en utbygging, så bør det skje ved hjelp av norsk ekspertise.

Den sittende regjering er delt i sitt syn på utvikling av nye felter på norsk side i nordområdene, med Sosialistisk Venstreparti som den største motstander av ytterligere petroleumsaktivitet på norsk sokkel i nord. SV-leder Kristin Halvorsen uttalte i august

⁵⁴ Aftenposten 12.7.2006.

⁵⁵ Klassekampen 29.4.2006.

2005 at hun likevel var positiv til norsk deltagelse på Sjtokman. Hun mente det ville være positivt om Statoil og Hydro deltar der med sin kompetanse knyttet til det å ta miljøhensyn, siden Norge uansett ikke kan dirigere virksomheten på russisk side (Dagens Næringsliv, 24.8.2005).

4.2.5 Petroleum før menneskerettigheter

Den generelle oppfatningen i representasjonen er at Norge unnlater å ta opp vanskelige temaer som menneskerettigheter med Russland i frykt for at dette skal ødelegge mulighetene for norske selskaper til å delta i petroleumsutvinning på russisk sokkel.

Fine ord og antikorrupsjonskonferanser i Oslo hjelper lite. Norge ligger alltid lavt i terrenget så fort menneskerettigheter kommer i konflikt med norske forretningsinteresser. Det hevder advokaten til den fengslede russiske oljemagnaten Mikhail Khodorkovskij. [...] [Robert] Amsterdam mener nemlig at Norge holder kjeft så fort menneskerettigheter kolliderer med norske forretningsinteresser - slik tilfellet har vært i Russland, i alle fall så lenge Statoil og Hydro var med i kampen om det russiske gigantfeltet Shtokman.⁵⁶

Det er en rådende diskurs at Norge er pådriver for menneskerettigheter og en god megler i fredsforhandlinger på den internasjonale arena. Aktørene i denne representasjonen er av en annen oppfating.

I motsetning til sine nordiske kolleger har den norske regjering vært langt mer forsiktig med å kritisere Russland i mediene for brudd på menneskerettigheter og en autoritær utvikling. Både danske og svenske myndigheter har jevnlig holdt opp pekefingeren overfor Russland, men det har vært lite populært i Moskva. Russland er en stormakt med lange og stolte tradisjoner, og russerne misliker sterkt belæring utenfra. Selv om nordmennene har holdt en lavere profil i mediene, har norske regjeringsmedlemmer kommet med kritikk i lukkede møter med russerne.

Trolig mener regjeringen at den på denne måten bedre kan påvirke utviklingen hos vår store nabo i øst, eller går man bevisst stille i dørene? Spørsmålet er om menneskerettighetene blir ofret på samarbeidets alter i iveren etter å sikre Hydro og Statoil fete kontrakter i nord.⁵⁷

Det hevdes altså at Norge kan komme i en interessekonflikt. Å sikre norske selskaper tilgang til nye markeder oppleves som så viktig at man unnlater eller venter med å ta opp betente spørsmål med andre nasjoner.

⁵⁶ Dagens Næringsliv 21.10.2006.

⁵⁷ ”Kommentar i Aftenposten 20.6.2005.

4.2.6 Storpolitikk

Det er slett ikke åpenbart at russerne har bestemt seg når og hvordan de vil utvikle Shtokman, sier Olav Orheim ved Norsk Polarinstitutt. Professoren ledet regjeringens ekspertutvalg om nordområdene, og hans synspunkter vil garantert bli lagt merke til på Statsministerens kontor. [...] Olav Orheim advarer Bondevik og olje- og energiminister Thorhild Widvey mot å være sikre på hvor fort det vil skje.

- Norske medier og politikere virker overbevist om at det vil skje en rask Shtokman-utbyggingen. Faktum er at russerne godt kan komme til å ta seg god tid. De er opptatt av å optimalisere gevinsten rundt spillet om innpass på Shtokman, og kommer garantert til å søke politiske uttelling. Russland ønsker tross alt å være en geopolitisk stormakt, sier Orheim.⁵⁸

Russland har sjelden forsøkt å skjule at de vil bruke sine naturressurser politisk. Dette er hva enkelte frykter også i denne sammenheng. Det ble en periode hevdet at Russland ville slippe til amerikanske oljeselskaper på Shtokman mot at Russland fikk en plass i Verdens handelsorganisasjon, WTO. I 2004 skrev Dagens Næringsliv (10.9.2004) at 90 prosent av gassen fra Shtokman var tiltenkt det amerikanske markedet. Men da USA ikke vil åpne opp for russisk WTO-medlemskap, droppet Russland sine planer om å eksportere LNG til USA. Dette kunne ramme Statoil som besitter kompetanse om LNG og i tillegg eier deler av et LNG-mottak på den amerikanske kysten.

Barlindhaug registrerte forrige ukes utspill fra Gazprom-sjefen om at de norske oljeselskapene har gode muligheter til å få bli med på Shtokman-utbyggingen, men fryser av hallelujastemningen som oppsto i Norge etterpå.

- Det er helt håpløst hvis noen innbiller seg at en slik beslutning tas av en kommersiell aktør. Gazprom-sjefen har ikke det siste ordet i hvem som skal få bli med på Shtokman. Det er åpenbart at dette er et høyt politisk spill, og vi risikerer å svekke vår posisjon i nord hvis ikke realitetene snart går opp for oss. Jeg tipper aktører i USA og Russland smiler av den norske naiviteten, sier Barlindhaug. [...] Han frykter at Norge er i ferd med å bli skviset i spillet mellom de store aktørene. Tunge aktører i EU og USA har for alvor begynner å tilnærme seg russerne, som forvalter enorme energiressurser i nordområdene. Barlindhaug mener at møtet i mai mellom Tysklands kansler Gerhard Schröder og Vladimir Putin demonstrerte at energispørsmålet er festet på høyeste politiske nivå.

- Tyskland skal være kjøper av Shtokman-gass i 50 år. Det sier seg selv at de ikke lar energispørsmålet være overlatt til frie markedskrefter, sier Johan Petter Barlindhaug.⁵⁹

⁵⁸ Dagens Næringsliv 23.6.2005.

⁵⁹ Dagens Næringsliv 20.6.2005.

Det spekuleres på om Norge er for små til å kunne bli tilgodesett på Sjtokman i en realpolitisk verden. Selv om det er allment kjent at Norge og Russland tradisjonelt har hatt et godt forhold, nevnes det at Russland vil kunne bruke Sjtokman-deltagelse mot norske innrømmelser rundt Svalbard eller rundt delelinjeforhandlingene. Det fremkommer også i denne representasjonen at det ikke lenger er noen selvfølge at USA vil støtte Norge i ett og alt i nordområdepolitikken hvis dette kan komme i konflikt med landets egen energistrategi. Aftenposten (11.9.2004) skriver i en leder at når en skal ta hensyn til både energispørsmål og miljøvern, er det ikke sikkert at USA i enhver sammenheng vil støtte Norges syn i konflikter med Russland.

For to uker siden sto jubelen i taket da det ble klart at Statoil og Hydro er med i finalen om å få innpass på det enorme Shtokman-feltet. Men ikke alle deler entusiasmen. Flere miljøer med gode kunnskaper om Russland frykter at russerne vil utnytte den voldsomme interessen for Shtokman-feltet til å føre Norge inn i et høyt politisk spill.⁶⁰

Flere mener at Russland aktivt vil bruke forhandlinger rundt Sjtokman til å fremforhandle avtaler med politiske undertoner. De mener at grunnen til at alle selskapene fikk avslag i 2006 var at Russland mente de ikke hadde oppnådd gode nok resultater. Selv etter 9. oktober 2006 har det av og til kommet russiske utspill om at de internasjonale selskapene, også Hydro og Statoil, kan være aktuelle i nye Sjtokmanforhandlinger. Vi vet nå at StatoilHydro har fått en kontrakt med Gazprom, men det er fortsatt uklart hva denne innebærer. Av den grunn frykter man fortsatt at Russland ville kunne presse Norge når avtalen på sikt skal munne ut i noe mer konkret.

4.3 Oppsummering

På bakgrunn av de representasjonene jeg her har presentert, som jeg mener er de mest markante, vil jeg hevde at det er to diskurser som utkrystalliserer seg. Det er *Norge trenger Sjtokman* og *Sjtokman trenger Norge*. Disse vil jeg redegjøre nærmere for i neste kapittel. Jeg vil også ta for meg hvordan ulike aktører posisjonerer seg og hva jeg

⁶⁰ Dagens Næringsliv 28.9.2005.

oppfatter som hovedbudskapet deres. Etter min mening fremstår det ganske tydelig at bortimot alle aktører, uavhengig av representasjonen, i hovedsak snakker om ressurser på russisk side når de tar for seg petroleumspotensialet i nordområdene. Unntaket er de tilfellene hvor det blir snakket om det som ligger i Gråsonen eller omstridt område hvor det per i dag, på grunnlag av avtalen vi har med Russland, ikke er tillatt med boring før vi har fått en avklaring på delelinjen. Jeg mener at flere av disse representasjonene bygger på andre diskurser som har etablert seg i det norske samfunn. Enkelte representasjoner peker etter min mening tilbake på konkrete tekster, enten skrevne dokumenter eller taler, som har omhandlet temaer som inngår i denne diskursordenen. Ovennevnte vil bli gjort rede for i de to følgende kapiteler.

5.0 To diskurser utledet

I de seks representasjonene jeg presenterte i det foregående mener jeg at det er to diskurser som utpeker seg. Jeg vil understreke at dette er valg jeg har gjort bygget på den kunnskapen jeg har tilegnet meg i arbeidet med denne oppgaven, og ikke objektive sannheter. Basert på teorien og representasjonene, vil jeg i det videre redegjøre for de to diskurser jeg har utledet. For å tydeliggjøre hva jeg bygger diskursene på vil jeg underveis underbygge mine påstander med konkrete sitater. Henvisningen i teksten er ofte til mange artikler som peker på det samme. I de tilfellene hvor henvisningene er til artikler med sammenfallende syn, har jeg valgt å henwise på denne måten ”Bl.a. i Aftenposten dd.mm.åå”. Den konkrete henvisningen tjener altså som et eksempel på hvordan synet er formulert i flere artikler.

5.1 En diskursorden med to diskurser

Enkelte mener at Norge må involvere seg i utbyggingen av Sjtokman på bakgrunn av den miljøstandard Norge og norske aktører har og den kompetansen norske selskaper besitter. Som en motsats til dette har en de som argumenterer for at Norge og norske selskaper trenger innpass på Sjtokmanfeltet for å kunne innfri deler av den foreskrevne energiboomen i nordområdene. Dette er et komplekst saksfelt, men gjennom *story lines* kan en se de to beskrevne diskursene tre frem. Jeg har valgt å kalle dem *Sjtokman trenger Norge* og *Norge trenger Sjtokman*. Som jeg kommer til å vise inneholder disse to diskursene flere ulike argumenter, men hovedbudskapet gjør likevel at en kan plassere dem inn under en av disse diskursene.

På bakgrunn av den teorien jeg har trukket opp mener jeg at dette kan kalles en diskursorden ved at det her foregår en diskursiv kamp mellom grupper i et forsøk på å oppnå et hegemoni i debatten. Jeg vil også presisere at det jeg legger frem i dette kapittelet ikke er et uttrykk for mine meninger, men heller et uttrykk for min tolkning av det budskapet som blir presentert i diskursordenen.

5.2 Sjtokman trenger Norge

Når det hevdes at Sjtokman trenger Norge er det i hovedsak to argumenter som blir trukket frem. Begge argumenter har tilsynelatende en godt befestet posisjon.

5.2.1 Story line

Aktørene i denne diskursen mener at Sjtokman er avhengig av norsk teknologi for å kunne utvikles, samtidig som at det er en miljømessig fordel om norske selskaper kommer med. Sistnevnte grunngis med at norske selskaper både har bedre teknologi og en høyere moral slik at de bidrar til en bærekraftig utvikling. Gazprom og Russland trenger altså et samarbeid med Norge og norske selskaper for å kunne utvikle Sjtokmanfeltet på en forsvarlig og bærekraftig måte. Russland har verken vilje til å bygge ut feltet med de miljøstandarder som prosjektet bør ha eller kunnskap nok til å mestre de teknologiske utfordringene som feltet gir.

5.2.2 En nærmere redegjørelse

I artiklene som fremkom i mitt søk er det stadig referert at Norge og de norske selskapene besitter verdensledende teknologi og at norske miljøstandarder er svært høye. Dette målbæres i stor grad av bransjen selv, norske politikere og regionale aktører i nordområdene. Spørsmålet for disse aktørene er om Norge skal forholde seg passive til en utvinning i nordområdene og se på at russerne forurenses ”matfatet” vårt når de med sine dårlige miljøstandarder starter offshore utvinning i Barentshavet, eller om det er bedre at vi deltar og legger føringer for denne utviklingen⁶¹. Sistnevnte er etter deres syn det foretrukne alternativet.

Både politikere og representanter fra bransjen mener at Russland uansett vil begynne utvinning i Barentshavet, og at Norge derfor vil være tjent med å henge seg på, slik at vi kan påvirke denne utviklingen med vår unike teknologi og miljømessige gode standarder. Det hevdes at dette kan vi bedre enn de fleste, hvis ikke best. En del gir også inntrykk av at Russland allerede har kommet godt i gang med offshore petroleumsutvinning, derfor må også Norge komme seg på banen i større grad.

⁶¹ Nordlys 20.9.2004.

Russernes virksomhet i nord er kommet for å bli. Uavhengig av hva vi foretar oss på norsk side, er det full fart på Shtokman. Hva er da logikken i at Norge skal holde seg borte fra Barentshavet? Det ville frata oss muligheten til å sette norske standarder på miljøtiltak og svekke sjansene for leveranser fra norsk og nordnorsk oljeindustri knyttet til utbygginger på russisk side.⁶²

I ovenstående sitat ser en at en kobler det norske næringslivet og norske standarder sammen. Man får gjennom dette en vinn-vinn-situasjon. Miljøaspektet ivaretas gjennom en bærekraftig utvikling samtidig som norske selskaper kan høste fortjeneste.

Miljøbevegelsen Bellona gråter ikke over Gazproms nei til Statoil og Hydro. - Hvis denne nyheten stemmer vil nok utviklingen komme på et mye seinere tidspunkt enn hva som er blitt forespeilet tidligere. Vi synes det er bra at det ikke blir en slik stor utbygging i Barents-regionen i nærmeste framtid, sier Kristin Jørgensen, rådgiver i Bellonas Russlandsavdeling. Men de medgir at de gjerne skulle hatt norsk oljevirksomhets miljøarbeid med seg.⁶³

Også miljøbevegelsen, som i utgangspunktet er imot en utvinning, mener det er en fordel om norske selskaper er med hvis det blir besluttet at en skal bygge ut Sjtokmanfeltet.

Men aller helst ønsker de at det ikke skal bygges ut.

Heller ikke leder for Norsk utenrikspolitisk institutts avdeling for russlandsstudier, Helge Blakkisrud, tror løpet er kjørt for de norske oljeselskapene.

- Statoil og Hydro kan ha en god sjanse med den teknologien de har profilert seg på i dette prosjektet. Mens Total kan være valgt på grunn av tilgangen det gir til det europeiske markedet, kan Gazprom komme til å velge norske selskaper på grunn av teknologien de besitter, sier Nupi-forskeren.⁶⁴

Noe som også er et poeng som det blir trukket veksler på, særlig av regionale aktører i norske nordområder, er at man vil bli avhengig av den infrastrukturen som allerede finnes i Nord-Norge når Sjtokmanfeltet skal bygges ut. En tilsvarende infrastruktur finnes nemlig ikke i Nordvest-Russland i dag. Videre sier de at selskaper i Nord-Norge har utviklet gode miljøstandarder og har skaffet seg erfaring fra Snøhvitutbyggingen som russerne og Sjtokmanfeltet nå kan nyte godt av.

⁶² Elisabeth Aspaker, stortingsrepresentant for Høyre, i Nordlys 22.10.2005.

⁶³ Nordlys 10.10.2006.

⁶⁴ Dagens Næringsliv 13.7.2007.

I stedet for å prøve å konkurrere med russerne, bør vi heller samarbeide med dem. Det er Barlindhaugs løsning. Han mener Russland ikke klarer å bli en energi-stormakt uten Norges hjelp. Den norske Barentsregionen er mye lenger framme teknologisk enn den russiske Barentsregionen. Norsk leverandørindustri kan hjelpe russerne til å bygge opp den infrastrukturen de trenger. Det betyr arbeidsplasser og en mer velutviklet Barentsregion, både på norsk og russisk side. Ikke minst betyr det et bedre samarbeidsklima for å løse problemene med de omstridte områdene vår nasjon har med med naboen i øst.⁶⁵

Her ønsker jeg å tillegge at det siste utsagnet ligger i skjæringspunktet mellom de to diskurser, men at det i større grad heller i retning av at russerne er avhengig av norsk kompetanse for å kunne klare ”å bli en energistormakt”, enn motsatt. Dette utsagnet tydeliggjør at det ikke alltid er entydige aktører som deltar i det diskursive felt. De beveger seg i diskurser som ofte går over i andre lignende diskurser.

5.3 Norge trenger Sjtokman

Aktørene i diskursen *Norge trenger Sjtokman* er på mange måter mer fragmentert enn i det foregående og støtter seg på litt ulike argumenter. Likevel har det et felles budskap som ligger til grunn: *Norge trenger Sjtokman*.

5.3.1 Story line

I denne diskursen blir det hevdet at Norge strekker seg langt for å få til et samarbeid med Gazprom og Russland om å få til en utbygging av Sjtokmanfeltet. Mye av grunnen til dette er at det på norsk side i Barentshavet ikke er nevneverdige petroleumsfunn. Det blir derfor viktig for næringen av økonomiske hensyn å komme med på russisk side. Samtidig vil regjeringen gjerne ha synlige resultater av sin nordområdesatsning. Norge trenger etter manges mening konkret innhold å fylle nordområdepolitikken med. Dette gjør at mange advarer mot at Russland vil bruke sin posisjon ved Sjtokmanfeltet for å oppnå resultater i forhandlinger på andre områder. Interessen for å komme med på Sjtokmanfeltet la også grunnlaget for fusjonen mellom Statoil og Hydro.

⁶⁵ Klassekampen 29.8.2007.

5.3.2 En nærmere redegjørelse

Spørsmålet er om Støre har gjort nordområdesatsingen for mye avhengig av Shtokman.⁶⁶

I denne diskursen er det flere som tar til orde for at Norge, på bakgrunn av sitt store ønske om å få innpass til Sjtokmanfeltet og russiske petroleumsressurser, ofrer andre viktige interesser i denne kampen. Et eksempel på dette var fiskebåtskipperen som lurte på om ”norske gasskontrakter på Shtokman-feltet var blitt viktigere enn levebrødet for norske kystsamfunn?” (Nordlys 7.6.2006). Årsaken til uttalelsen var at kystfiskerne mente norske myndigheter var alt for passive i forhold til å ta et oppgjør med det russiske overfisket i Barentshavet.

Men det kan virke som om begrepet nordområdesatsing har dreid fra å være en vid satsing på kunnskap, teknologi, miljø, ressursforvaltning og samarbeid med Russland til å fokusere på stort sett én sak: Olje og gass. Innenriks betyr det å åpne for mer petroleumsvirksomhet i Nord-Norge. Utenrikspolitisk dreier det seg om å sikre norske selskapers deltakelse i petroleumsutvinning på russisk sokkel, først og fremst på Sjtokman-feltet i Barentshavet. [...] Et viktig argument rundt petroleumsvirksomhet i Barentshavet er følgende: Bare ved norsk deltakelse kan vi sikre en miljømessig forsvarlig petroleumsvirksomhet i Barentshavet. På gasskonferansen på hotell Bristol 30. mars i år svarte en innleder fra Hydro følgende på spørsmål fra salen om selskapene så for seg noe bearbeiding av CO2 på Sjtokman-feltet: Dette er opp til russerne å avgjøre, vi må respektere russernes syn på dette. Dersom dette er de norske selskaperes syn på bruk av miljøteknologi i Russland, har regjeringens miljøargument for norsk deltakelse på Sjtokman liten verdi. [...] Greier vi å ivareta de andre aspektene ved regjeringserklæringens viktige nordområdesatsing, som å styrke norsk suverenitet og rolle i nordområdene, når vi ligger så langflate på grunn av Sjtokman? Hvor stor innflytelse har Gazprom på Hydro og Statoil? Vi vet at Hydro, Statoil, Utenriksdepartementet og statsministeren gjør hva de kan for å sikre norsk deltakelse på russisk sokkel.⁶⁷

I sitatet som er gjengitt over ser en flere av argumentene som blir brukt er kritiske til hvor langt norske myndigheter og oljeselskaper strekker seg for å få kontrakter på Sjtokman. At det satses så ensidig på petroleum i nordområdene gjør at dette går på bekostning av andre felter. Det settes også spørsmålstegn ved hvilke miljøstandarder norske selskaper kan og vil opprettholde på russisk sokkel i et samarbeid med Gazprom. Ikke minst sikkerhetsaspektet knyttet til at det er viktig med tilstedeværelse i nordområdene blir

⁶⁶ Dagens Næringsliv 1.12.2006.

⁶⁷ Kristin Vibeke Jørgensen, Bellona, i Klassekampen 29.4.2006.

trukket frem her. Argumentet er at Norge baserer sin sikkerhetspolitikk og sine suverenitetskrav på en aktiv tilstedeværelse.

Rune Rafaelsen har tro på at Shtokman kommer i gang snart. Noe vil skje i løpet av året - og han tror Norge er med. - Jeg tror vi skal legge stor vekt på dette. Det er viktig sikkerhetspolitisk. Det er mye bedre for Norge at vi har 16 oljerigger i Barentshavet enn å ikke ha noen. Da har vi ingen kontroll.⁶⁸

Det rettes også advarende pekefinger mot at Gazprom er Kremles nye maktpolitiske våpen og at en må utvise varsomhet i samarbeid med selskapet⁶⁹. Enkelte frykter at hvis Norge er for opptatt av å bli partner på Sjtokman, kan dette ødelegge for forhandlinger på andre områder. Særlig delelinjen/Gråsonen blir trukket frem her.

DET ER NESTEN påfallende hvor lite dramatisk det er i de høye norske og russiske politiske kretser etter at den russiske tråleren «Elektron» stakk av fra den norske kystvakten, med to norske inspektører om bord. [...] Her virker større krefter enn en skarve tråler, dens bruk av tyvnett og vill vest-opptreden etter at den ble tatt. De kreftene, eller interessene, heter: Olje og gass.⁷⁰

En gjenganger i utvalget mitt er at det er gjort dårlig med funn på norsk sokkel og at utsiktene heller ikke er så gode. I tillegg har det blitt en hard kamp om å få tilgang på nye felter internasjonalt. Av den grunn er det mange, særlig analytikere og regionale aktører i nordområdene, som mener at Statoil og Hydro bør forene seg for å stå sterkere i kampen om å få innpass på Sjtokmanfeltet. Det er også hyppig nevnt at hvis ikke Hydro får innpass på Sjtokman vil de kunne være avhengig av å finne seg en fusjonspartner⁷¹.

- Larsen omtalte russere nærmest som tjuvpakk som stjeler halvannen milliard norske kroner. Dette serverer hun til toppfolk i den russiske oljebransjen i en tid da norske oljeselskaper biter negler i påvente av om Norge får delta i historiens største offshoreutbygging.⁷²

⁶⁸ Nordlys 27.1.2007.

⁶⁹ Bl.a. i Dagens Næringsliv, 18.5.2006.

⁷⁰ Aftenposten 19.10.2005

⁷¹ Bl.a. Dagens Næringsliv 14.1.2005.

⁷² Aftenposten 26.4.2006.

Ovenstående sitat er hentet fra en situasjon hvor en statssekretær fra Fiskeridepartementet tok opp problemet med overfiske og fiske uten kvoter i Barentshavet på en petroleumskonferanse mellom norske og russiske myndigheter. Det ble av norske aktører betraktet som svært upassende å komme med slike uttalelser overfor sentrale personer i den russiske oljebransjen. Det foregikk viktigere ting; forhandlinger om Sjtokmanfeltet.

Norges delaktighet i et fremtidig gasseventyr ser ut til i stor grad å være opp til russernes vilje til, og interesse av, å slippe norske selskaper inn på russisk sokkel.⁷³

Det at man er så ivrige etter å fylle nordområdepolitikken med et petroleumssamarbeid med Russland og en kontrakt på Sjtokman, gjør også at man hevder at Norge ofrer dette til fordel for menneskerettigheter. Slike uttalelser har kommet fra flere uavhengige aktører.

Spørsmålet er om menneskerettighetene blir ofret på samarbeidets alter i iveren etter å sikre Hydro og Statoil fete kontrakter i nord.⁷⁴

Siden den norske delen av Barentshavet har et dårlig rykte når det gjelder ressurser⁷⁵, er det mange som enten vil ha norsk deltagelse på Sjtokmanfeltet eller få til en løsning på delelinjen med russerne. I omstridt område er det store forventninger til at det finnes rike forekomster av petroleum⁷⁶. Men den offisielle norske politikken her er at det ikke er noe hast med å få til en løsning.

Som vi har sett under denne diskursen er det mange sprikende synspunkter, men det kan i korthet oppsummeres med følgende sitat:

Kanskje har russerne tenkt å benytte Shtokman-kortet i delelinjeforhandlingene. Litt mer av gråsonen for en bit av det enorme russiske oljefeltet? Det er ikke sannsynlig, men heller ikke utenkelig at den sittende regjeringen ville bite på et slikt agn. Uten Shtokman blir det jo ikke rare greiene av den voldsomme nordkalottsatsingen den har annonsert.⁷⁷

⁷³ Leif Christian Jensen og Pål Skedsmo, Fridtjof Nansens Institutt, i Klassekampen 5.4.2006.

⁷⁴ "Kommentar" i Aftenposten 20.6.2005.

⁷⁵ Bl.a. Aftenposten 1.11.2004.

⁷⁶ Bl.a. Dagens Næringsliv 1.11.2004.

⁷⁷ Dagens Næringsliv 18.7.2007.

5.4 Oppsummering

På grunnlag av datamaterialet og representasjonene har jeg nå presentert to diskurser, *Sjtokman trenger Norge* og *Norge trenger Sjtokman*, som jeg mener kjemper om hegemoniet innenfor en diskursorden. Førstnevnte mener at utbyggingen ikke kan foregå, i alle fall ikke etter tilfredsstillende miljøkrav, uten norsk delaktighet. Sistnevnte diskurs mener at det er Norge som trenger deltakelse på Sjtokman for å kunne fylle noe konkret inn i den lovede petroleumssatsningen som skal komme i nordområdene. Flere mener da at denne higen etter å komme med på Sjtokman gjør at øvrig politikk i forhold til Russland havner i bakevja. Jeg vil redegjøre nærmere for disse to diskursene i neste kapittel.

6.0 Analyse

Med utgangspunkt i de to diskursene jeg utledet i forrige kapittel, ønsker jeg i det videre å analysere og forklare diskursene mer inngående. Innledningsvis vil jeg gå inn på aktørene og argumentene de bruker for å sette dette i en diskursanalytisk sammenheng. Deretter vil jeg vurdere diskursene i lys av de overordnede spørsmålene jeg har stilt i denne oppgaven.

6.1 Påvirker Sjtokmanfeltet norsk politikk?

De to diskursene spiller på meninger i forhold til Sjtokmanfeltet og petroleumsressurser, men de gjør dette ved å bygge på ulik argumentasjon. Slik jeg ser det understøtter dette min påstand om at dette er en diskursorden. For eksempel var Aleksander Nikitin, fra Bellona, blant de som advarte norske selskaper mot samarbeid med Gazprom. Samtidig mener han at norske selskapers deltagelse er positivt da disse har mer åpne informasjonskanaler enn Gazprom. Nikitin og Bellona er i utgangspunktet skeptiske til de miljømessige konsekvensene ved en utbygging av Sjtokman, men sier at dette uansett vil skje⁷⁸. Det viser også at en diskurs heller ikke kan gjøre krav på å formidle sannheten, men at den er et forsøk på å etablere seg som en sannhet som politiske avgjørelser kan tuftes på.

Når det gjelder miljøbevegelsen som helhet har den i stor grad vært fraværende i denne diskursordenen. Jensen (2006B:306) beskriver at de som var positive til boring i Barentshavet ”stjal” argumentene til miljøbevegelsen og motstanderne av petroleumsutvinning i Barentshavet gjennom å snu det til at dersom man skulle bore, så måtte det skje med ”norsk standard”. Det ble oppfattet som ønskelig å komme fortest mulig i gang slik at en fikk være med og legge premissene for denne utviklingen. Jensen mener også at å bruke miljøargumentet for å starte opp fortest mulig er ”kun mulig og forståelig dersom man har en oppfatning av Russland som en miljøsinke” (ibid:306). En lignende oppfatning mener jeg å kunne finne igjen hos de som mener Norge må bidra på Sjtokmanfeltet. Jensen (2006:306) skriver videre, ”at denne oppfatningen virker til å

⁷⁸ Dagens Næringsliv 18.5.2006.

hvile mer på erfaringer og forestillinger fra atomopprydding på Kola, ”dødskyer” og ”svarte trestumper” enn hva slags offshore petroleumsteknologi russerne er i besittelse av”. En slik oppfatning er det Hønneland (2005:136ff) beskriver som ”miljøkatastrofediskursen”, som er hoveddel av “den store elendighetsdiskursen” (ibid:108ff). I denne oppgaven er det, etter min mening, i stor grad det samme aktørene i *Sjtokman trenger Norge* baserer seg på. Ved at det artikuleres meninger på tvers av ulike diskursordener kan en med dette si at det eksisterer *interdiskursivitet*. Miljøbevegelsen var ofte en sentral aktør i det Jensen (2006B) og Hønneland (2005) beskriver i sine diskurser. Derimot mener jeg at de har hatt en marginal rolle i den diskursen jeg har forespeilet. Mye av grunnen til dette mener jeg ligger i at argumentene deres ”ikke passer inn i debatten”. Vi så eksemplet på Bellona-representanten som uttalte seg da både Statoil og Hydro ble utelatt fra kontrakt på Sjtokmanfeltet i første omgang. Hun sa at de primært var imot utbygging av feltet, men at ”de gjerne skulle hatt norsk oljevirkningsmiljøarbeid med seg”. Som vi har sett sier Nikitin, også Bellona-representant, at utbyggingen av Sjtokman vil komme uansett. Denne uenigheten gir på mange måter miljøbevegelsen et vanskelig utgangspunkt for å argumentere seg inn i debatten. De klarer ikke å holde debatten gående på sine premisser. Jeg mener på grunnlag av dette at det er et interessant poeng hvorvidt aktører i debatten baserer sine holdninger på faktisk kunnskap om russisk teknologi og krav til miljø, eller om det i hovedsak er rådende diskurser som ”miljøkatastrofediskursen” som har hegemoniet. Det hevdes for eksempel at russerne har strengere krav til utslipp ved prøveboring enn hva Norge opererer med. Av den grunn mener jeg det er berettiget å stille spørsmål ved om norske avgjørelser fattes på grunnlag av faktisk kunnskap eller om de bygger på rådende diskurser. Med utgangspunkt i at det her fremgår at deler av diskursen er preget av interdiskursivitet, gjennom at den baserer seg på tidligere etablerte diskurser, kan en si at de blir både representert og re-representert.

Når en aktør fra petroleumsbransjen uttaler at ”blir det slik at vi blir stående og se på at russerne griser til Barentshavet på grunn av politisk rot, ville det være triste greier” så gjenspeiler det det Hønneland og Jørgensen (2002:114) har beskrevet og som russerne verdsetter i liten grad. Russerne liker ikke å bli fremstilt som dumme og som et folk med

begrenset kunnskap. Når vi vet at det i debatten hevdes at russerne stiller strengere miljøkrav for boreutslipp på russisk sokkel enn det gjøres på den norske, er det interessant å se at denne påstanden virker å ha problemer med å vinne frem i debatten. Etter min mening henger dette sammen med at *miljøkatastrofediskursen* har en så veletablert posisjon i det norske samfunn. Jeg vil hevde at denne forståelsen kan knyttes opp i mot en altruisme som preger det norske samfunn. Som Tamnes (1997:252) beskriver dette:

I den norske selvforståelsen inngikk det dessuten et element av en særegenform for altruisme, basert på forestillingen om at norsk nordpolitikk var preget av en ”særlig moderasjon og klokskap”, der man viste ”hensyn begge veier”⁷⁹.

Et syn som fremkom flere ganger er at Norge strekker seg så langt etter en kontrakt på Sjtokman at de ofrer det å ta opp menneskerettighetsspørsmål med Russland. Men dette synes heller ikke å bli en sentral del av debatten. Etter min mening kan dette skyldes at dette er en påstand som ikke har en tidligere etablert diskurs å spille videre på, slik som vi har sett at miljøargumentene har. Derfor oppnår ikke menneskerettighetsaspektet en så sentral rolle i debatten.

I juli 2007 hadde Nordlys en artikkel hvor det ble uttalt at regjeringen ”hadde på mange måter satset på Shtokman som en av bjelkene i utviklingen av det norsk-russiske forholdet i nord”⁸⁰. Dette synet blir uttrykt på mange ulike måter i diskursen og bekreftes etter min mening langt på vei av Jens Stoltenbergs uttalelser da det ble kjent at StatoilHydro hadde kommet med på Sjtokman-prosjektet. Han sa at ”nå kan vi fylle konkret innhold i den store satsingen i nordområdene”. Mange, særlig avisene på kommentatorplass, har vært kritiske til at den norske nordområdesatsningen i alt for stor grad har vært basert på petroleum og norsk deltakelse på Sjtokman. Offentlige dokumenter, som for eksempel *NOU 32:2003 Mot nord!*, *Soria Moria-erklæringen* samt taler holdt av utenriksminister Gahr Støre som har vært med på å legge grunnlaget for dette synet. Talene til Gahr Støre har vært like i den forstand at de repeterer viktigheten av et samarbeid med Russland og utvinning av petroleum i nordområdene. Jeg mener kritikerne i stor grad bygger sin kritikk på *intertekstualitet*. Det henvises til hva som er

⁷⁹ Treholt, Arne et al. (1976).

⁸⁰ Nordlys 13.7.2007.

sagt/skrevet i de ovennevnte kilder og at dette ikke samsvarer med resultatene som er oppnådd så langt. Så gjenstår det å se om den siste tids utvikling ved StatoilHydros kontrakt på Sjøtokman er nok til å dempe de kritiske røstene på dette området.

Som nevnt er det flere som viser til *NOU 32:2003, Soria Moria-erklæringen* samt de ulike talene av utenriksministeren når de snakker om mangel på innhold i nordområdesatsningen. Disse kildene peker på at det særlig er petroleum som skal bidra til en oppblomstring i nordområdene. I tillegg sier de at ressursene i vesentlig grad ligger på russisk side. Jeg mener at dette har vært med på å legge grunnleggende premisser for nordområdedebatten, og at dette står for *intertekstualiteten* i diskursen. De som henviser til nevnte dokumenter og taler er heller ikke veldig presise i sine fremstillinger. Derfor mener jeg at også de bidrar til å etablere en diskurs med en *story line* som er en forenkling av virkeligheten. Bidragene i *Sjøtokman trenger Norge* er i større grad preget av *interdiskursivitet* gjennom å bygge på andre diskurser som kanskje har et litt lite nyansert bilde.

Det ligger utenfor min kompetanse å vurdere sannhetsgehalten i påstanden om at Russland har bedre teknologi og strengere miljøkrav enn Norge, men det er interessant å se at det fremkommer en påstand om at Russland har strengere krav til utslipp enn hva som gjelder i Norge. Dette argumentet får imidlertid ingen sentral rolle i diskursen. En kan lure på om grunnen til at dette ikke når frem, er at en annen diskurs har utleiret seg i Norge; russere har elendige miljøkrav. Det faktum at Russland kanskje har strengere miljøkrav enn Norge passer ikke inn i vår allerede etablerte oppfatning av hvordan forholdene i Russland faktisk er. Slike oppfatninger mener jeg kan være med å bidra til at *Sjøtokman trenger Norge*-diskursen har et fortrinn i forhold til å skulle etablere seg i den norske debatten. Den rådende *story line* er at Russland står tilbake for Norge når det gjelder miljøvern. Vi ser at dette bygger på den diskursen Hønneland kaller for *den store elendighetsdiskursen*. Dette er en diskurs som over flere år har fått en sterk posisjon og nå har blitt nærmest *politisk lukket* eller *upolitisert*.

Utenriksminister Gahr Støre har også trukket frem at det er viktig for Norge med tilstedeværelse i nordområdene. Tamnes (1997:329) skriver ”Den sovjetiske olje- og gassutbyggingen ville dessuten komme i gang uansett hva Norge mente, og deltakelse ville sikre innsyn og innflytelse”. Innsyn og innflytelse kan også være noe av drivkraften for den norske staten i dag. Vi vet også at Norge har lange tradisjoner fra arktiske strøk, og at nordområdene spilte en sentral rolle både under andre verdenskrig og den kalde krigen. Myndighetene har da også skissert opp en bred satsning i nordområdene, men vi så i forrige kapittel at en aktør fra Bellona satte spørsmålsteget ved hvor bredt anlagt denne i realiteten var og om alt det øvrige ble ofret for at en skulle kunne komme med i petroleumsutvinningen. Hvordan dette faktisk henger sammen, ligger ikke i denne oppgavens eller diskursanalysens mandat å svare på. Jeg vil i stedet forsøke å forklare hvordan aktører posisjonerer seg i den offentlige debatten og peke på hvilke argumenter de bruker.

Vi har sett at det er ønskelig med en avklaring av delelinjen med Russland fordi man har håp og forventninger om petroleumsfunn på norsk side av denne. Sovjetunionen forsøkte på 1970-tallet å få Norge til å gå med på en avtale om at hvis Norge godkjente sektorlinjen i striden rundt grensedragningen, så ville Sovjetunionen kunne godta en eksklusiv norsk jurisdiksjon over havområdet ved Svalbard (Tamnes 1997:253). Dette var ikke Norge villige til å akseptere. Enkelte frykter at det samme skal skje nå og at Norge vil måtte jenke sine krav i delelinjespørsmålet for at det skal kunne bli full deltagelse på Sjøtokman for StatoilHydro.

Statoil og Hydro sier de vil bidra til høyere miljøstandarder ved Stockman-utbyggingen, men Bellona tviler på om det vil bli slik.
- Gazprom er ikke kjent for å ha en god miljøprofil, og jeg er redd for at nordmennene kommer til å gjemme seg bak russerne, sier Kristin Jørgensen, Russlandsekspert i Bellona.⁸¹

Det tok tid før man så de første kritiske innleggene mot norsk deltagelse på Sjøtokmanfeltet. Jeg mener det første kom i første halvdel av 2005. Jeg vil hevde at *Sjøtokman trenger Norge-diskursen* i begynnelsen hadde etablert et hegemoni i debatten. Gradvis ble den hyppigere utfordret fra ulike hold. Dermed oppsto det en diskursiv kamp

⁸¹ Aftenposten 22.3.2007.

hvor de kritiske innleggene ble stadig flere. I etterkant av at Hydro og Statoil fikk avslag i oktober 2006 var det enda flere som stilte spørsmål ved hva man skulle bygge nordområdepolitikken på.

- Arbeidet med nordområdene tar ifølge Støre selv rundt halvparten av hans arbeidstid. Det som kunne gitt en virkelig symboltung triumf, Statoil/Hydro-deltagelse i Shtokmanfeltet, falt sammen. [...] Jonas Gahr Støre vil snart trenge håndfaste resultater av sitt virke.⁸²

Som det fremkom i forrige kapittel blir det gitt uttrykk for at Russland allerede er godt i gang med offshore petroleumsutvinning. Hønneland (2005:131) mener at dette i stor grad skyldes at oljetankere langs norskekysten med olje fra Sibir blir tillagt å komme fra utvinning i Barentshavet. Samtidig sier han at Barentssekretariatet har ”hengt seg på” en ny begeistringsdiskurs i forbindelse med utvinning av olje og gass på norsk og russisk sokkel. Dermed har Barentssamarbeidet fått en ”aura av ny dynamikk”. Så er spørsmålet om dette bygger på etablerte story lines om mulighetene i norske nordområder.

Drømmen om Shtokman var et viktig argument da politikerne ga de to norske oljeselskapene lov til å slå seg sammen og bli store og dominerende på norsk sokkel.⁸³

Det var en fornøyd statsminister Jens Stoltenberg som personlig fikk beskjeden fra den russiske president Vladimir Putin i går morges om at StatoilHydro får være med på den store Shtokmanutbyggingen. - Dette betyr et gjennombrudd for Nord-Norge og for utviklingen av StatoilHydro knyttet til norsk olje- og gassindustri, sier statsminister Jens Stoltenberg til Nordlys. Statsministeren viser til at en slik kontrakt er viktig for utviklingen av Nordområdene. - Nå fylles satsingen på Nordområdene med konkret innhold. Her skal det investeres mange milliarder. Det er snakk om mange mennesker som skal jobbe med dette prosjektet i flere tiår framover, sier statsministeren. Han viser til at Norge har kompetanse som er bygd opp over tid om å klare seg under forholdene i nord. - Vi har erfaringen fra Barentshavet gjennom Snøhvit-utbyggingen. Det er enorme muligheter til å trekke med nordnorsk industri som allerede har deltatt på Snøhvit, sier Stoltenberg.⁸⁴

⁸² Dagens Næringsliv 12.4.2007.

⁸³ Dagens Næringsliv 14.7.2007.

⁸⁴ Nordlys 26.10.2007.

På mange måter er det flere ulike representasjoner som taler om negative effekter av Norge sin kamp for å få delta i Sjtokmanutbyggingen, men den mest dominerende diskursen i antall innlegg er *Sjtokman trenger Norge*. Synet som fremkommer her er basert på en etablert diskurs om at norsk teknologi og norske miljøkrav er det beste. Dette bildet er miljøbevegelsen også med på å bygge opp under. Dermed har *Sjtokman trenger Norge* hatt et fortrinn i kampen om å oppnå hegemoni i diskursorden. Likevel mener jeg at en ser en diskursiv kamp mellom mine to skisserte diskurser. Ettersom tiden har gått uten særlig synlige resultater av norsk nordområdepolitikk, har derimot *Norge trenger Sjtokman* styrket sin posisjon i denne diskursive kampen.

De ulike aktørene i *Sjtokman trenger Norge* har til en viss grad sammenfallende interesser. Når en vet hva norsk oljeindustri bringer inn av penger til statskassen er det ingen ulempe for den norske staten å støtte den norske petroleumsbransjen i å få kontrakter i forbindelse med Sjtokmanutbyggingen. Blant annet på grunn av dette er de samkjørte i denne prosessen. Det mener jeg også kommer klart frem gjennom at lederne for Statoil og Hydro og de to siste statsministerne i Norge hatt et tett samarbeid i denne forbindelse. I tillegg har politikerne tilsynelatende hatt et sterkt ønske om å komme med på Sjtokmanfeltet gjennom at de i stor grad har profilert en kommende utvikling i nordområdene på energi. Dette har så langt manglet synlige resultater. Vi husker utenriksminister Gahr Støre sin ord fra Tromsø-talen, hvor han hevder at ”energidimensjonen løfter seg fram som den kanskje viktigste i nordområdene”. I tillegg vet vi at Norge i stor grad ønsker å tilnærme seg Russland gjennom samarbeid. Noe som også kanskje var en av hovedintensjonene med Barentssamarbeidet. På denne bakgrunn mener jeg at det er stor sannsynlighet for at norske politikere ser en nytte av Sjtokman både for å kunne oppfylle lovnader til sine velgere og at de har et ønske om et tettest mulig samarbeid med Russland i nordområdene. Som nevnt er det vanlig i norsk politikk at utenriksministeren har et særlig ansvar for å ta ”velbegrunnede avgjørelser” i forhold til andre land (Østerud 1997). Derfor mener jeg fokuset i utenriksminister Gahr Støre sine taler er med på å vise hvor sentralt nordområdene står i regjeringens utenrikspolitikk. Dette temaet har han vektlagt i stor grad i de taler som er sitert. At det så langt ikke har vært så mange synlige resultater er et tema politikere ofte har utelatt. Dette er etter min

mening noe av det Mathisen (1997) mener når han snakker om det som ikke blir nevnt i diskursen. På bakgrunn av det ovenstående mener jeg at en kan, som Larsen og Munkegård (2002) nevner, synliggjøre at aktørene i *Sjtokman trenger Norge* kan ha en bakenforliggende intensjon med sine uttalelser.

Jeg mener at en kan se et diskursivt skifte i debatten etter at både Statoil og Hydro i første omgang fikk avslag på deltagelse på Sjtokmanfeltet. Det var i forkant av 9. oktober 2006 ganske mange som var kritiske til at en fusjon mellom selskapene ville hjelpe dem å få en kontrakt på Sjtokman. Dette synet ble fremmet av både politikere og aktører i petroleumsbransjen.

Nederlagene til Statoil og Hydro i kampen om det russiske Shtokman-feltet, kommer til å trigge en snarlig fusjon mellom de to selskapene, hevder oljeanalytiker John A. Olaisen. Tidligere oljeminister Olav Akselsen (Ap) protesterer. [...]Ap-politiker Olav Akselsen, som var olje- og energiminister da Statoil ble privatisert, vil derimot ikke høre snakk om fusjon ennå. Staten eier da også 71 prosent av Statoil og 44 prosent av Hydro.

- Fusjon er ikke i tråd med norsk politikk. Det er sikkert mange grunner til å vurdere fusjon, men flere gode grunner til å la være. De to selskapene kontrollerer mer enn 80 prosent av norsk sokkel, sier Akselsen.⁸⁵

Vi har litt de samme styrkene, sier Statoil-sjef Helge Lund. Han har likevel ikke tenkt å samarbeide med Hydro før russerne gir beskjed om det. Det har russerne ikke gjort.⁸⁶

Olav Akselsen, tidligere olje- og energiminister og energipolitisk talsmann for Arbeiderpartiet, var også en av de som uttalte seg negativt til fusjon. Av overnevnte sitat fremgår det at de to selskapene, Statoil og Hydro, på dette tidspunkt var svært klare i talen på at de ikke ønsket noe samarbeid for å komme inn på Sjtokmanfeltet. Uttalelsene ble imidlertid mindre kategoriske etter hvert, og det var ikke mange kritiske røster å høre da det 18. desember 2006, drøye to måneder etter det første avslaget, ble kjent at de to selskapene ville fusjonere. Det ble hevdet at dette kom i stand som en følge av at de to selskapene trengte å forene krefter for å komme med på Sjtokman. Det ble langt på vei bekreftet av Helge Lund og Jens Stoltenberg da StatoilHydro fikk melding om at de

⁸⁵ Dagens Næringsliv 17.10.2006.

⁸⁶ Dagens Næringsliv 11.7.2005.

sammen med franske Total skulle delta i planleggingen av Sjtokmanfeltet. Dagens Næringsliv skriver ”Én ting var Stoltenberg og Lund enige om i går: Fusjonen mellom Statoil og Hydro har vært avgjørende for å få til Shtokman-avtalen” (Dagens Næringsliv 26.10.2007). Fusjonsideen har ikke vært en selvfølge hele veien i forhold til aktørenes utsagn.

Hverken statsminister Jens Stoltenberg, Hydro-sjef Eivind Reiten eller Hydro-styreleder Jan Reinås vil være med på at Hydros russiske gassnedtur aktualiserer fusjon med storebror Statoil.⁸⁷

Statoil-sjef Helge Lund og Hydro-sjef Eivind Reiten erfarte i kampen om Stockman, at de begge ville tape om de ikke forente krefter. I møte med mektige Gazprom var de mygger.⁸⁸

Stoltenberg ble også spurt om Stockman-prosjektet rett og slett var en viktig grunn til å jobbe frem fusjonen mellom Statoil og Hydro. [...] - Ja, prosjektet var en viktig begrunnelse for sammenslutningen, sier Stoltenberg.⁸⁹

Etter at det i 2006 ble kjent at Sjtokman-deltagelsen ikke ble noe av var det stadig flere innlegg, særlig avisledere, som hevdet at norsk nordområdepolitikk i for stor grad var basert på Sjtokman. Jeg vil ikke kunne hevde at den kun er basert på det. Jeg mener likevel at de tre overstående sitater, som i tid alle kom i løpet av 375 dager, er et godt bevis på at Sjtokman har betydning for Norge og at den er med å legge grunnlag for politiske beslutninger. Dette ser en både gjennom diskursene og ikke minst blir det bekreftet av statsminister Jens Stoltenberg når han sier at Sjtokman var en ”viktig begrunnelse for sammenslutningen”. Således mener jeg at en kan si at Sjtokman har hatt betydning for innenrikspolitiske beslutninger i Norge. Jeg kan derimot ikke på grunnlag av hva som fremkommer i mitt materiale fastslå at Sjtokman påvirker norsk utenrikspolitikk. Aktørene i *Norge trenger Sjtokman* argumenterer imidlertid med dette og frykter en slik påvirkning. Likevel mener jeg at det jeg har presentert i denne oppgaven tyder på at regjeringens utenrikspolitiske strategi baserer seg på et tett samarbeid med Russland og at Sjtokmanfeltet er med å utgjøre en viktig del av dette.

⁸⁷ Dagens Næringsliv 17.10.2006.

⁸⁸ Aftenposten 19.12.2006.

⁸⁹ Aftenposten 27.10.2007.

Med utgangspunkt i sitatene over så kan en ane konturene av en ny diskurs som nærmest er en synergi av de to omtalte diskurser; *Norge og norsk nordområdesatsning trenger Sjtokman og Sjtokman trenger Norge og norsk kompetanse*. Det er for tidlig å si noe bestemt om dette og heller ikke mulig for meg i denne oppgaven å følge denne debatten videre. Jeg vil likevel anta at de som er skeptiske til norsk deltagelse på russisk sokkel nå på nytt vil komme på banen.

6.2 Makt

Her vil jeg presentere to ulike maktperspektiver. Siden dette er en diskursanalytisk oppgave er det *diskurser og makt* som er det sentrale og som strengt tatt ligger innenfor oppgavens mandat. Men siden diskursene i såpass sterk grad tar for seg makt i et mer realpolitisk perspektiv vil jeg også kort gjøre rede for dette.

6.2.1 Diskurser og makt

Jeg mener at *Sjtokman trenger Norge* er den diskursen som i stor grad var den som oppsto først og la grunnlaget for diskursordenen. Den var lenge enerådende og hadde dermed et hegemoni. Det er først i første halvdel av 2005 at man begynner å se kritiske røster som generelt er kritiske til nordområdesatsningen og Norges iver etter å komme inn på Sjtokman. Før dette har det bare vært nevnt at en fusjon kan bli resultatet hvis Statoil, og særlig Hydro, ikke kom med på Sjtokman. Gjennom den kritikken som oppsto mener jeg at det har oppstått en *voice*. Her begynner aktører å protestere mot den dominerende diskursen som har hatt hegemoniet, *Sjtokman trenger Norge*. Dette har i hovedsak skjedd gjennom kritiske innlegg fra journalister og redaktører, og til en viss grad de som mener at Sjtokman går på bekostning av menneskerettigheter. Regionale aktører, petroleumsbransjen selv og regjeringen har fortsatt støttet opp om *Sjtokman trenger Norge*. De beholder dermed sin *loyalty* til denne diskursen.

Miljøbevegelsen faller på mange måter litt utenfor. De finner ikke sin plass i denne diskursordenen da de mener norsk teknologi og norske miljøkrav er best, men er i utgangspunktet mot Sjtokmanutbyggingen. Dermed er deres argument om at norsk

teknologi og miljøkrav er best det samme som aktørene i *Sjtokman trenger Norge* bruker. Etter min mening forsøker de en *exit* fra denne diskursen ved å diskutere en alternativ løsning, men som Neumann sier er man likevel fortsatt koblet opp i mot diskursordenen når de deltar i denne debatten. Et godt bevis på at miljøbevegelsen har vanskeligheter med å posisjonere seg innenfor denne diskursordenen så vi i forrige kapittel. Den samme aktøren fra Bellona er med i begge diskurser. Hun skriver i Klassekampen 29.4.2006 at hun er skeptisk til om de norske selskapene vil følge opp norske miljøkrav så lenge utvinningen foregår på russisk sokkel. Drøye fem måneder etterpå, når Statoil og Hydro fikk avslag på kontrakter, sier hun at man gjerne skulle hatt ”norsk oljevirksohmets miljøarbeid med seg” på Sjtokman (Nordlys 10.10.2006). Det er dette som gjør at jeg mener at de har hatt problemer med å finne sin plass i debatten. Dette kan ha ført til at miljøbevegelsen har vært relativt fraværende i denne diskursen.

Hele perioden sett under ett er det ingen tvil om at det var aktørene i *Sjtokman trenger Norge* som dominerte og hadde hegemoniet i debatten. Etter at det ble en *voice* til denne diskursen, og *Norge trenger Sjtokman* kom på banen, er debatten blitt mer differensiert. Det er vanskelig å si hvem som innehar hegemoniet i dag. I antall artikler i media var det nok *Sjtokman trenger Norge* som fortsatt hadde størst dekning, men det ble stadig mer kritikk rundt at man manglet resultater i nordområdepolitikken. Likevel vil jeg hevde at *Sjtokman trenger Norge* har hatt et fortrinn ved at både petroleumsbransjen og sentrale myndigheter har vært de mest aktive aktørene her. Dette gjør at de med sine ressurser og gjennom sine posisjoner kan presentere og bygge sterkere opp under sine påstander. Det har de også gjort, noe som etter min mening viser at de ønsker å få støtte for og oppnå resultater for de argumenter de har bidratt med i diskursen. Nå gjenstår det å se om StatoilHydros deltagelse på Sjtokman vil kunne føre til endringer innenfor diskursordenen, men det er det ikke rom for å få med i denne oppgaven.

6.2.2 Politisk makt

Helt siden avtalen om Barentssamarbeidet ble undertegnet i 1993 har det generelt vært en veldig forventning og oppmerksomhet rettet mot den nordlige landsdelen. Hønneland

(2005:166) nevner at Barentssamarbeidet ikke var noe arbeidsmarkedstiltak, men grunnlagt av sikkerhetspolitiske perspektiver. Muligens kan også dette være baktanken og et ønske om en bred kontaktflate mot Russland i nord. Skogan (2003:7) antyder at Norge mer enn noen gang står alene i nordområdene. Et eksempel på dette var at Storbritannia hadde innkalt Russland til samtaler om Svalbard uten å informere Norge (Aftenposten 14.4.07). En kan spekulere på om det innebærer noe nytt i norsk politikk med å knytte seg såpass tett opp mot Russland. Norge har alltid ønsket ryggdekning fra vestlige aktører når de har beveget seg inn på samarbeid med Russland (Tamnes 1997:335). Dette gjenspeiles også i Barentssamarbeidet hvor USA og EU ble tatt med som observatører (Tamnes 1997:335).

Når det gjelder Sjtokman bærer samarbeidet mer preg av å være bilateralt. Kanskje får vi enda mindre ryggdekning gjennom at USA og amerikanske selskaper ikke fikk delta på Sjtokmanutbyggingen. I diskursen *Norge trenger Sjtokman* kom det flere ytringer om at man frykter at Russland vil bruke sin geopolitiske makt hvis/når Norge kom med på Sjtokman. Russland besitter ressurser som vi ikke har, men gjerne vil ha tilgang til. Her vil jeg peke tilbake på den maktdefinisjonen jeg presenterte i kapittel 2. Da det ble kjent at StatoilHydro hadde fått bli med på Sjtokman skrev Aftenposten (27.10.2007) at Russland nå hadde noe til gode på Norge.

PUTIN har med andre ord fått en tilgodelapp. Dette bør man åpent innse, for å unngå å lure seg selv. Det kan godt vise seg at Norge og Russland har ulikt syn på hva tilgodelappen er verd og hvordan den kan cashes inn. Det kan vise seg i delelinjeforhandlingene og i andre bilaterale saker.⁹⁰

Det ligger ikke i oppgavens mandat å ta stilling til om dette er korrekt. Likevel ønsker jeg å vise at dette er et sentralt poeng i debatten. Argumentet om ”tilgodelapp” kan ha noe i seg, men det kan også være at Russland rett og slett ser at Norge har selskaper og teknologi som de trenger for å kunne bygge ut Sjtokmanfeltet og gjennom dette ser på Norge som en ren handelspartner. Jeg tror uansett ikke at denne diskursen er lukket ved at StatoilHydro fikk kontrakt på Sjtokmanfeltet. Den russiske bjørnen trenger ikke alltid å være farlig. Jeg mener imidlertid at dette viser at deler av *Norge trenger Sjtokman-*

⁹⁰ Aftenposten 27.10.2007.

diskursen i stor grad baserer seg på realpolitiske perspektiver. Man frykter at Norge skal komme i klemme ved å inngå et bilateralt samarbeid om russiske ressurser uten å ha den tradisjonelle ryggdekningen fra EU eller USA.

6.3 Oppsummering

Ut i fra det jeg har gjennomgått, både teori og diskurser, vil jeg antyde at diskursordenens opprinnelse har grunnlag i norske myndigheters nordområdesatsning. Jeg mener å se en tiltagende medieomtale rundt utgivelsen av NOU 2003:32:*Mot nord!*.

Det synes i stor grad som om utgangspunktet for alle aktører er at når de omtaler petroleumsressurser i nordområdene, refererer dette i hovedsak til russiske sokkel eller omstridt område. Jeg mener å ha vist at det er oppstått et diskursivt skifte for å oppnå hegemoni og retten til å forfekte den ”objektive sannhet”. Jeg er av den oppfatning at dette diskursive skiftet oppsto da Statoil og Hydro ikke fikk kontrakter på Sjtokman. Dette gjorde at aktører skiftet mening og gjennom dette ble Gazprom sitt avslag en ”fødselshjelp” til StatoilHydro. Som nevnt, ville denne fusjonen kanskje ha kommet uansett, men avslaget skapte forgang i prosessen.

7.0 Avslutning

Avslutningsvis vil jeg gi noen kommentarer i forhold til det jeg anser som mine hovedfunn. Jeg ønsker også å kommentere bruken diskursanalyse i en statsvitenskaplig oppgave.

7.1 Sluttbemerkninger

Vi har sett at diskursene hadde et litt forskjellig utgangspunkt. Jeg mener at *Sjtokman trenger Norge* var den som kom først. Da denne etter hvert var blitt sterkt fokusert av oljeselskapene og regjeringen kom det en *voice*, som innebar at andre aktører hadde et annet syn på saken og argumenterte mot det bestående. Det er den diskursen jeg har valgt å kalle *Norge trenger Sjtokman*. Jeg mener at en med dette kan si at Sjtokmanfeltet har inntatt en sentral plass i den norske nordområdedebatten. Ikke minst mener jeg at denne oppgaven har bidratt med å belyse tekster, både skriftlige og utsagn, på en slik måte at en vil kunne hevde at Sjtokmanfeltet også har bidratt til et politisk vedtak. Jeg mener analysen viser en tendens til at debatten rundt Sjtokmanfeltet har innvirkning på norsk politikk. Kanskje aller best kom dette frem i fusjonen mellom Statoil og Hydro. Jeg vil hevde at når Gazprom utelukket Statoil og Hydro i første omgang, var det med på å fremskynde fusjonsprosessen mellom de to selskapene. Mange av de kritiske røstene om fusjon ble borte etter at de i første omgang fikk avslag om å delta i utbyggingen. Der det tidligere ble hevdet at de gjennom å konkurrere utviklet sin teknologi, ble det nå sagt at de gjennom å samarbeide ville kunne bevare sin store kompetanse. Etter min mening har *Sjtokman trenger Norge* et bredere spekter å spille på av allerede etablerte diskurser i det norske samfunn. Derfor har de i større grad enn *Norge trenger Sjtokman* klart å etablere et hegemoni i debatten. Dette, sammen med at det i Norge er en norm om at man skal tale med færrest mulig tunger i saker som kan berøre utenrikspolitikken, mener jeg var med på å kunne legge grunnlaget for at fusjonen mellom Statoil og Hydro møtte mindre motstand i siste runde. Samtidig som at det har også har blitt en mer utbredt oppfatning av at Norge trenger Sjtokman.

Fusjonen er i hovedsak et innenrikspolitisk anliggende, men jeg vil ikke utelukke at Sjtokman-satsningen også har utenrikspolitiske undertoner. Jeg mener at denne oppgaven har vist at regjeringen har hatt en følelse av å mangle innhold i sin egen nordområdesatsning og at de ønsker et tett samarbeid med Russland. Gjennom en norsk deltagelse på Sjtokman kunne de få oppfylt begge deler. Jeg mener også at de refererte talene av utenriksminister Jonas Gahr Støre er med å indikere dette. Derfor vil jeg hevde at Sjtokmanutbyggingen også har utenrikspolitiske preferanser for Norge.

Jeg mener at aktørene i *Sjtokman trenger Norge* har hatt et fortrinn i å vinne frem med sine synspunkter. For det første kan de bygge videre på en allerede etablert diskurs om at Russland forfekter en dårlig miljøpolitikk. I tillegg har ”bedre fortelling” som er lettere å selge inn gjennom at den spiller på poenger som vil medføre positive konsekvenser for Norge generelt og Nord-Norge spesielt. Derfor må aktørene i *Norge trenger Sjtokman* ha overbevisende argumenter for å kunne hevde seg i en diskursorden der de møter det jeg mener er en *hybrid-diskurs*, som er positiv og har et innhold som opinionen ”vil høre”. Jeg mener også at regjeringen og petroleumsbransjen, som til tider samarbeider tett, gjennom sine posisjoner har en fordel ved at de lettere kan bli hørt i debatten når de setter sin prestisje inn på det. Av samme grunn mener jeg at det derfor ikke er så overraskende at det er avisene på kommentatorplass som har utgjort den største *voice* mot disse aktørene. Det er på mange måter pressens jobb og være kritisk.

Det er også funn som tyder på at regjeringen har følt en mangel på konkrete resultater av sin satsning i nordområdene. Statsminister Jens Stoltenbergs utsagn da kontrakten til StatoilHydro på Sjtokman ble kjent understøtter dette. Dette har jeg også referert til tidligere, men her referert fra Dagens Næringsliv i en litt annen form:

Stoltenberg er tydelig glad for StatoilHydros avtale.

- Dette er et gjennombrudd. Nå kan vi fylle konkret innhold i den store satsingen i nordområdene. Det er viktig for energisikkerheten, og kan redusere verdens avhengighet av kull. Norsk kompetanse er best i verden på sikkerhet og miljø. Derfor kan norske bedrifters deltagelse styrke miljøsidene, sier han.⁹¹

⁹¹ Dagens Næringsliv 26.10.2007.

Som nevnt i forrige kapittel uttaler den norske petroleumsbransjen og politikere seg om fordelene for Sjtokman og russerne hvis norske aktører medvirker i utbyggingen. Likevel synes det for meg, på bakgrunn av hvordan nettopp bransjen og norske politikere uttaler seg, klart at de også underbygger momenter i *Norge trenger Sjtokman*.

7.2 Diskursanalyse som verktøy

Som nevnt innledningsvis er en diskurs hvordan et saksområde forstås, snakkes om og rammes inn i offentligheten. Diskursanalyse er med å bidra til forståelsen av hvordan språklig kommunikasjon påvirker vår oppfatning av verden, og kan gjennom dette være med å bidra til å belyse grunnlaget for politiske beslutninger. Jeg mener at det er tydelig at en har to konkurrerende diskurser innenfor samme terreng i denne oppgaven. Med andre ord en diskursorden. Og videre viser dette at sosialkonstruktivistisk tankegang kan være med å forklare ulike utfall der hvor en tilsynelatende har samme utgangspunkt, men likevel kommer ut med ulike konklusjoner. Som nevnt tidligere er det sentralt i en konstruktivistisk teoritradisjon at virkeligheten er subjektavhengig og at denne virkeligheten avdekkes gjennom språklige utsagn. Det mener jeg også har blitt bevist her i denne oppgaven.

Neumann (2001:69) skriver at

Det å modellere en diskurs er i seg selv en viktig forskningsoppgave, og en diskursanalyse kan i for seg stoppe her. Selvfølgelig er det å foretrekke at man stiller neste spørsmål: Hvorledes gjennomsyres og oppbærer makten diskursen? Hvorledes mobiliseres den sosiale energi som skal til for å oppbære den dominerende representasjon?

Ut over det å modellere en diskursanalyse, mener jeg også å ha avdekket meningsmønstre som kan ha preget debatten og gjennom dette bidratt til et nytt grunnlag for politiske beslutninger. I tillegg vil jeg hevde at den til tider dominerende diskursen har tuftet sitt hegemoni på godt innarbeidede diskurser i det norske samfunn. Det viser at diskurser representeres og re-representeres.

Som jeg skrev i kapittel 2, sier Jørgensen og Phillips, at diskursanalyse er ingen fast prosedyre, men at en må bygge et forskningsdesign for hvert enkelt case. Dette mener jeg at jeg har bevist gjennom min presentasjon av dette arbeidet. Selv om denne ikke på samme måte som lingvistiske oppgaver er like fokusert på enkeltstående ord, mener jeg at den likevel klarer å sortere og kategorisere meningsmønstre i debatten. Og gjennom dette bidrar den til å kunne avdekke mønstre i utsagnene som kan være med på å danne grunnlaget for politiske beslutninger. Etter min mening viser dette at diskursanalyse også har en funksjon innenfor statsvitenskapen

Litteraturliste

- Andersen, Niels Åkerstrøm (1994): *"Institutionel historie – en introduktion til diskurs- og institutionanalyse"*. København: COS-forskningsrapport nr. 10.
- Andersen, Svein S. (1997): *"Case-studier og generalisering. Forskningsstrategi og design"*. Bergen: Fagbokforlaget.
- A-tekst. Søket ble gjort dato 27.10.2007 ut fra de kriterier som er beskrevet i oppgaven. A-tekst ligger tilgjengelig på www.retriever-info.com.
- Austvik, Ole Gunnar (2006): *"Oil and gas in the High North – a perspective from Norway"* i *"Security Policy Library 4-2006"*. Oslo: Den norske Atlanterhavskomiteé.
- Bell, Judith (1993): *"Introduktion til forskningmetodik"*. Lund: Studentlitteratur.
- Brunstad, Bjørn, Eivind Magnus, Philip Swanson, Geir Hønneland og Indra Øverland (2004): *"Big Oil Playground, Russian Bear Preserve or European Periphery? The Russian Barents Sea Region towards 2015"*. Delft: Eburon Academic Publishers.
- Bruun-Lie, Benedicte (2004): *"Konsensus og Kontinuitet? Stortingets debatt om NATOs intervensjon i Kosovo våren 1999 i et diskursanalytisk perspektiv"*. Hovedoppgave i Statsvitenskap: Universitetet i Oslo.
- Burr, Vivien (1995): *"An Introduction to Social Constructionism"*. London: Sage.
- Dahl, Robert A. (1963): *"Modern Political Analysis"*. Englewood Cliffs: Prentice-Hall.
- Daudi, Philippe (1987): *"Maktens diskurs: Om begreppets genealogi och maktutredningens möjligheter"* i Petersson, Olof (1987): *"Maktbegreppet"*. Stockholm: Carlsson Bokförlag.
- Fairclough, Norman (1992): *"Discourse and Social Change"*. Cambridge: Polity Press.
- Fairclough, Norman (1995): *"Critical Discourse Analysis"*. London: Longman.
- Foucault, Michel (1989) [1969] [1972]: *"The Archaeology of Knowledge"*. London: Tavistock.
- Guneriussen, Willy (2003): *"Aktør, handling og struktur. Grunnlagsproblemer i samfunnsvitenskapene"*. Oslo: Tano Aschehoug.
- Hajer, Maarten A. (1995): *"The Politics of Environmental Discourse. Ecological Modernization and the Policy Process"*. New York: Oxford University Press.

- Hegnar (2007): Artikkel på www.hegнар.no. Tilgjengelig fra <http://www.hegнар.no/okonomi/article231873.ece>.
- Hellevik, Ottar (1982): "*Sosiologisk metode*". Oslo: Universitetsforlaget.
- Hellevik, Ottar (1991): "*Forskningsmetode i sosiologi og statsvitenskap*". Oslo: Universitetsforlaget.
- Hirschman, Albert O. (1970): "*Exit, voice, and loyalty : responses to decline in firms, organizations, and states*". Cambridge: Harvard University Press.
- Hønneland, Geir (2005): "*Barentsbrytninger. Norsk nordområdepolitikk etter den kalde krigen*". Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Hønneland, Geir og Anne-Kristin Jørgensen (2002): "*Vårt bilde av russerne. 25 debattinnlegg om samarbeidet i nord*". Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Jaklin, Asbjørn (2006): "*Nordfronten. Hitlers skjebneområde*". Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Jensen, Leif Christian (2006A): "*Boring for miljøet: Russland og miljø i den norske petroleumsdiskursen*". FNI Rapport 2/2006. Lysaker: Fridtjof Nansen Institutt.
- Jensen, Leif Christian (2006B): "Boring som miljøargument? Norske petroleumsdiskurser i nordområdene" i *Internasjonal politikk*, nr. 3 2006. Oslo: NUPI.
- Jørgensen, Marianne Winther og Louise Phillips (1999): "*Diskursanalyse som teori og metode*". Frederiksberg: Roskilde Universitetsforlag.
- Kan, Alexander og Jens Petter Nielsen (2004): "Naboer i det høye nord. Tusenårig samkvem og samarbeid" i Büchten, Daniela, Tatjana Dzijakson og Jens Petter Nielsen (red.) (2004): "*Norge – Russland. Naboer gjennom 1000 år*". Oslo: Scandinavian Academic Press.
- Kjølberg, Anders (1997): "Norges forhold til Russland og Øst-Europa" i Knutsen, Torbjørn L., Gunnar Sørbø og Svein Gjerdåker (red.) (1997): "*Norges utenrikspolitikk*". Oslo: Cappelen Akademisk Forlag as.
- Larsen, Bøje og Kristiane Munkgård Pedersen (2002): "*Diskursanalyse for tabere og teenagere*". København: Nyt fra Samfundsvidenskabernes 2002. Tilgjengelig fra www.diskurs.dk/litteratur/.
- Lindseth, Gard (2002): "*På vei mot bærekraftig utvikling? En diskursanalyse av Lier og Åls arbeid med Lokal Agenda 21*". Rapport nr. 4/02, Oslo: ProSus.

- Mathisen, Werner Christie (1997): *"Diskursanalyse for statsvitere: Hva, hvorfor og hvordan"*. Forskningsnotat 1/1997. Oslo: Universitetet i Oslo, Institutt for statsvitenskap.
- Michaelsen, Espen (2005): *"Mot en ny petroleumsdiskurs? – en diskursanalyse av Snøhvitutbyggingen"*. Masteroppgave i Statsvitenskap: Universitetet i Tromsø.
- Mjøset, Lars (1991): *"Kontroverser i norsk sosiologi"*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Moe, Arild (2006): *"Sjtokman-beslutningen: Forklaringer og implikasjoner"* i *"Nordisk Østforum"*, Nr. 4 – 2006. Oslo: NUPI.
- NOU 2003:32 (2003): *"Mot nord! Utfordringer og muligheter i nordområdene"*. Ekspertutvalg for nordområdene nedsatt av Regjeringen 3. mars 2003. Avgitt til Utenriksdepartementet 8. desember 2003. Oslo: Statens forvaltningstjeneste Informasjonsforvaltning.
- Olje- og energidepartementet (OED), (2007): Informasjon hentet fra Olje- og energidepartementet sine hjemmesider. Tilgjengelig fra http://www.regjeringen.no/nb/dep/oed/tema/Statlig_engasjement_i_petroleumsvirksomh/Statoil-ASA.html?id=444383
- Neumann, Iver B. (2001): *"Mening, materialitet, makt: En innføring i diskursanalyse"*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Rokkan, Stein (1987): *"Stat, nasjon klasse"*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Schrader, Tanja (2004): *"Pomorhandelen"* i Büchten, Daniela, Tatjana Dzijakson og Jens Petter Nielsen (red.) (2004): *"Norge – Russland. Naboer gjennom 1000 år"*. Oslo: Scandinavian Academic Press.
- Shapiro, Michael J. (1989): *"Textualizing Global Politics"* i Derian, James Der og Michael J. Shapiro (1989): *"International/Intertextual Relations. Postmodern Readings of World Politics"*. New York: Lexington Books.
- SINTEF Petroleum Research (2006): *"Annual Report 2005"*, SINTEF MEDIA 2006. Tilgjengelig fra: <http://www.sintef.no/upload/Petroleumsforskning/AnnualReport2005.pdf>.
- Skogan, Jon Kristen (2003): *"Norges sikkerhetspolitiske utfordringer i nordområdene"*. Notat nr. 642. Oslo: NUPI.
- Soria Moria-erklæringen (2005): *" Dette dokumentet utgjør den politiske plattformen for et regjeringssamarbeid mellom disse tre partiene de neste fire årene "*. Tilgjengelig fra: http://www.dep.no/smk/norsk/regjeringen/om_regjeringen/001001-990342/hov001-bn.html.

- Statoil (2004): ”*Omstridt område*”. Fakta som her blir brukt er hentet fra Statoil sine internettsider. Tilgjengelig fra:
<http://www.statoil.com/statoilcom/snohvit/svg02699.nsf/UNID/35537897BF554362C1256F16004BDF7D?OpenDocument>.
- Store norske leksikon, nettutgaven. Søket ble gjort 7.2.2007. Tilgjengelig fra www.snl.no.
- Stortingsmelding nr.30. (2005): ”*Muligheter og utfordringer i nord*”, St.meld.; nr 30 (2004-2005). Oslo: Utenriksdepartementet.
- Tamnes, Rolf (1997): ”Oljealder”. Bind nr. 6 i ”*Norsk Utenrikspolitiske historie*”. Oslo: Universitetsforlaget.
- Treholt, Arne et al. (1976): ”*Norges havretts- og ressurspolitikk*”. Oslo: Tiden.
- Utenriksdepartementet (UD), (2005): ”*Et hav av muligheter – en ansvarlig politikk for nordområdene*”. Tale av Utenriksminister Jonas Gahr Støre på Universitetet i Tromsø, 10. november 2005. Tilgjengelig fra
http://odin.dep.no/ud/norsk/aktuelt/taler/minister_a/032191-090017/dok-bn.html.
- Utenriksdepartementet (UD), (2006A): ”*Der deutsch-norwegische Dialog über die Nördlichen Gebiete Europas*”. Tale av Utenriksminister Jonas Gahr Støre i DGAP – Deutsche Gesellschaft für Außenpolitik, Berlin 26. januar 2006. Tilgjengelig fra
http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/dep/Utenriksminister_Jonas_Gahr_Store/taler_artikler/2006/German---Norwegian-Dialogue-on-the-High-North.html?id=420750
- Utenriksdepartementet (UD), (2006B): ”*Norway – A Cooperation Partner in the High North*”. Tale av Utenriksminister Jonas Gahr Støre på MGU (Moscow State University), Moskva 17. februar 2006. Tilgjengelig fra
http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/dep/Utenriksminister_Jonas_Gahr_Store/taler_artikler/2006/Norway--A-Cooperation-Partner-in-the-High-North.html?id=420790
- Wetherhell, Margareth og Jonathan Potter (1992): ”*Mapping the Lanuage of Racism: Discourse and the Legitimation of Exploitation*”. Hemel Hempstead: Harvester Wheatsheaf.
- Østerud, Øyvind (1996): ”*Statsvitenskap. Innføring i politisk analyse*”. Oslo: Universitetsforlaget.
- Østerud, Øyvind, Kjell Goldmann og Mogens N. Pedersen (Red.)(1997): ”*Statsvitenskapelig Leksikon*”. Oslo: Universitetsforlaget.